

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь – «Магістр»

**на тему: Теоретико-практичні аспекти обліку і оподаткування
розрахунків з покупцями і замовниками у фермерському господарстві**

Виконала:

Плоска Анна Іванівна
здобувач спеціальності
071 «Облік і оподаткування»

Керівник:

Ткаль Ярміла Сергіївна
доцент кафедри обліку і оподаткування

Рецензент:

Семенець Людмила Валентинівна
головний фахівець з питань внутрішнього
аудиту Сумського національного аграрного
університету

Суми – 2024

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

071 «Облік і оподаткування»

2022 p.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Плоскій Анні Іванівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1.Тема роботи: Теоретико-практичні аспекти обліку і оподаткування розрахунків з покупцями і замовниками у фермерському господарстві

2. База практичного дослідження:

ФГ «Рябина Агро» Охтирського району Сумської області

керівник роботи **Ткаль Ярміла Сергіївна, к.е.н., доцент**

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від _____ № _____

3. Строк подання здобувачем закінченого проекту (роботи) 18 березня 2024 року

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

первинні та зведені документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, статутні та

установчі документи, фінансова, статистична, бюджетна та податкова звітність,

законодавчо - нормативні акти з питань обліку і аудиту, монографії, фахові наукові

статті та доповіді на міжнародних науково-практичних конференціях з питань сучасного

стану та вдосконалення обліку, аналізу, аудиту і контролю.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

дослідити понятійну сутність категорії «дебіторська заборгованість», яка виникає при розрахунках з покупцями та замовниками;

вивчити законодавчо-нормативну базу та інформаційне забезпечення з теми дослідження;

провести підбір та аналіз наукових літературних джерел з тематики дослідження;

навести організаційно – економічну характеристику досліджуваного господарства;

розкрити стан організації обліку і оподаткування розрахунків з покупцями і замовниками;

надати пропозиції щодо удосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями і замовниками;

сформувати висновки.

6. Дата видачі завдання

« 08 » грудня 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів підготовки кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	Грудень 2022 р.	
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	грудень 2022 р. - березень 2023 р.	
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	квітень-жовтень 2023 р.	
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	листопад - грудень 2023 р.	
5.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	січень-лютий 2024 р.	
6.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	лютий 2024 р.	
7.	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	04-06 березня 2024 р.	
8.	Рецензування кваліфікаційної роботи	04-06 березня 2024 р.	
9.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	06-13 березня 2024 р.	
10.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	13-18 березня 2024 р.	
11.	Захист кваліфікаційної роботи	20 березня 2024 р.	

Здобувач вищої освіти за другим
(магістерським) рівнем

Анна ПЛОСКА

Керівник роботи

Ярміла ТКАЛЬ

Перевірку на автентичність проведено.
Кваліфікаційна робота допущена до
захисту

Надія БАРАНИК

Гарант освітньої програми

Інна НАЗАРЕНКО

Декан факультету економіки і
менеджменту

Маргарита ЛИШЕНКО

АНОТАЦІЯ

Плоска А. Теоретико-практичні аспекти обліку і оподаткування розрахунків з покупцями і замовниками у фермерському господарстві. Рукопис кваліфікаційної роботи. Суми. 2024.

Мета написання кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних та практичних аспектів обліку та оподаткування розрахунків з покупцями і замовниками, а також визначенні пріоритетних напрямів щодо вдосконалення. В роботі вирішені наступні завдання: обґрунтовано сутність дебіторської заборгованості як складової розрахунків з покупцями та замовниками; сформовано теоретичні основи обліку розрахунків з покупцями та замовниками; визначено особливості оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств; проведено оцінку показників діяльності фермерського господарства; досліджено організацію обліку розрахунків з покупцями та замовниками в фермерському господарстві; охарактеризовано оподаткування діяльності фермерського господарства; визначено пріоритетні напрями удосконалення процесу організації бухгалтерського обліку щодо розрахунків з покупцями і замовниками; обґрунтовано вдосконалення обліку розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві; розглянуто аудит в якості інструменту забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку щодо розрахунків з покупцями та замовниками.

У першому розділі сформовано теоретичні основи обліку та оподаткування розрахунків з покупцями та замовниками.

У другому розділі проведено аналіз показників, які характеризують результати діяльності досліджуваного фермерського господарства. Встановлено, що діяльність досліджуваного господарства спрямована на отримання прибутку за рахунок здійснення сільськогосподарської діяльності, яка передбачає виробництво сільськогосподарської продукції на землях (власних або взятих у користування), її переробку та реалізацію. За період дослідження діяльність фермерського господарства було прибутковою, але у 2022 році підприємство отримала 21900 гривень чистого прибутку, що на 547800 гривень менше ніж у 2020 році. На основі аналізу процесу організації обліку розрахунків з покупцями та замовниками

встановлено, що облік неавтоматизований, але всі необхідні господарські операції своєчасно на належному рівні документуються. Фермерське господарство відноситься до 4 групи платника єдиного податку.

У третьому розділі обґрунтовані напрями удосконалення бухгалтерського обліку. Запропоновано облікову політику з деталізацією та характеристикою її елементів. Розглянуто процес автоматизації обліку розрахунків з покупцями та замовниками за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення, досліджено пріоритетні напрями аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, визначено ключові аудиторські процедури, які повинні бути імплементовані в практичному аспекті для отримання аудиторських доказів. Узагальнено загальні вимоги до документації аудитора.

Ключові слова: аудит, бухгалтерський облік, дебіторська заборгованість, замовники, оподаткування, покупці, документування, інвентаризація, облікова політика.

ANNOTATION

Ploska A. Theoretical and practical aspects of accounting and taxation of settlements with buyers and customers in farming. Manuscript of qualifying work. Sumy. 2024.

The purpose of writing a qualifying work is to substantiate the theoretical and practical aspects of accounting and taxation of settlements with buyers and customers, as well as to identify priority areas for improvement. The following tasks were solved in the work: - the essence of accounts receivable as a component of settlements with buyers and customers was substantiated; the theoretical foundations for accounting for settlements with buyers and customers have been formed; the features of taxation of agricultural enterprises are determined; an assessment of farm performance indicators was carried out; the organization of accounting of settlements with buyers and customers in farming has been studied; taxation of farming activities is characterized; priority areas for improving the process of organizing accounting for settlements with buyers and customers have been identified; the improvement of accounting for settlements with buyers and customers at

the enterprise is justified; audit is considered as a tool for ensuring the reliability of accounting data for settlements with buyers and customers.

In the first chapter, the theoretical foundations of accounting and taxation of settlements with buyers and customers are formed.

In the second chapter, an analysis of indicators characterizing the results of the activities of the farm under study is carried out. It has been established that the activities of the farm under study are focused on making a profit through agricultural activities, which include the production of agricultural products on lands (own or taken for use), their processing and sale. During the study period, the farming activity was profitable, but in 2022 the enterprise received 21,900 hryvnia of net profit, which is 547,800 hryvnia less than in 2020. Based on an analysis of the process of organizing accounting for settlements with buyers and customers, it was established that accounting is not automated, but all necessary business transactions are documented in a timely manner at the proper level. The farm belongs to group 4 of the single tax payer.

The third chapter substantiates the directions for improving accounting. An accounting policy with details and characteristics of its elements is proposed. The process of automating the accounting of settlements with buyers and customers using specialized software is considered, the priority areas of auditing settlements with buyers and customers are examined, and key audit procedures are identified that must be implemented in the practical aspect of obtaining audit evidence. The general requirements for auditor documentation are summarized.

Key words: audit, accounting, accounts receivable, customers, taxation, buyers, documentation, inventory, accounting policy.

ЗМІСТ

	ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА	11
1.1	Обґрунтування сутності дебіторської заборгованості як складової розрахунків з покупцями та замовниками	11
1.2	Теоретичний аспект обліку розрахунків з покупцями та замовниками	16
1.3	Особливості оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств	20
РОЗДІЛ 2	ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ В ФГ «РЯБИНА АГРО»	23
2.1	Оцінка показників діяльності фермерського господарства	23
2.2	Організація обліку розрахунків з покупцями та замовниками в ФГ «РЯБИНА АГРО»	31
2.3	Оподаткування діяльності ФГ «РЯБИНА АГРО»	38
РОЗДІЛ 3	ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ В ФГ «РЯБИНА АГРО»	43
3.1	Пріоритетні напрями удосконалення процесу організації бухгалтерського обліку щодо розрахунків з покупцями і замовниками	43
3.2	Вдосконалення обліку розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві	48
3.3	Аудит – інструмент забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку щодо розрахунків з покупцями та замовниками	59
	ВИСНОВКИ	64
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
	ДОДАТКИ	70

ВСТУП

Актуальність теми. Питання актуальності обліку розрахунків з покупцями та замовниками в умовах сьогодення не викликає сумніву. Фінансове становище значної кількості господарюючих суб'єктів характеризується як недостатністю фінансових ресурсів. Відстеження розрахунків з покупцями та замовниками допомагає контролювати фінансове становище підприємства. Це включає в себе відстеження виручки, забезпечення своєчасних платежів та уникнення простроченої заборгованості. Організований на належному рівні облік розрахунків з покупцями та замовниками допомагає виявляти платіжні ризики та дозволяє підприємству уникнути проблем зі сплатою рахунків. Дані бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками є важливим інформаційним ресурсом для управління будь-якого підприємства і має велику актуальність для ефективного функціонування бізнесу.

Питання обліку та оподаткування розрахунків з покупцями та замовниками знайшло своє відображення у наукових доробках таких вчених: Васільєва Л. [1], Закревська О. [2], Кравченко О. [4], Рябчук О. [19], Смірнова І. [22], Смірнова Н. [22], Шалімова Н. [22] та ін.

Наукові праці зазначених авторів розкрили значну кількість підходів щодо організації обліку, оподаткування розрахунків з покупцями, проте з практичної позиції питання не втрачає своєї актуальності та потребує дослідження.

Зв'язок роботи з науковою темою. Кваліфікаційна робота виконувалася в межах науково-дослідної теми Сумського національного аграрного університету кафедри обліку і оподаткування: «Теоретико-методологічні та практичні аспекти організації обліку і оподаткування на підприємствах аграрного сектору економіки (номер держ. реєстрації 0119U102486)».

Мета і завдання дослідження. Мета написання кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних та практичних аспектів обліку та оподаткування розрахунків з покупцями і замовниками, а також визначенні пріоритетних напрямів щодо вдосконалення.

Для досягнення мети в роботі поставлені для вирішення наступні завдання:

- обґрунтувати сутності дебіторської заборгованості як складової розрахунків з покупцями та замовниками;
- сформулювати теоретичні основи обліку розрахунків з покупцями та замовниками;
- визначити особливості оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств;
- провести оцінку показників діяльності фермерського господарства;
- дослідити організацію обліку розрахунків з покупцями та замовниками в ФГ «РЯБИНА АГРО»;
- охарактеризувати оподаткування діяльності ФГ «РЯБИНА АГРО»;
- визначити пріоритетні напрями удосконалення процесу організації бухгалтерського обліку щодо розрахунків з покупцями і замовниками;
- обґрунтувати вдосконалення обліку розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві;
- розглянути аудит в якості інструменту забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку щодо розрахунків з покупцями та замовниками.

Об'єктом дослідження є система організації бухгалтерського обліку та оподаткування розрахунків з покупцями та замовниками в фермерському підприємстві.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів бухгалтерського обліку та оподаткування розрахунків з покупцями та замовниками.

Методи дослідження. Для виконання кваліфікаційної роботи були використані наступні методи наукового дослідження: аналіз, групування, дедукції, індукція, історичний аналіз, порівняння, узагальнення та ін.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження становлять нормативні документи, наукові праці вітчизняних вчених, практиків, дані бухгалтерського обліку, річної фінансової, податкової, статистичної звітності досліджуваного фермерського господарства.

Елементи наукової новизни. Результати наукового дослідження мають елементи наукової новизни і полягають в наступному:

удосконалено:

- процес організації бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками за допомогою спеціалізованого облікового програмного забезпечення «BAS : Бухгалтерія», а також з урахуванням практичної апробації програми побудовано алгоритм документування, який передбачає створення первинної документації, акумулювання даних у стандартних звітах, інвентаризацію розрахунків та відображення загальних даних у регламентованій звітності;

- процес організації обліку шляхом розробки облікової політики, а також доведено, що елементами облікової політики в частині обліку розрахунків з покупцями та замовниками доцільно вважати наступні: характеристика господарської діяльності ФГ «РЯБИНА АГРО»; класифікаційні ознаки дебіторської заборгованості; характеристика програмного забезпечення для ведення бухгалтерського обліку; перелік первинної документації для обліку розрахунків з покупцями; перелік стандартної та регламентованої звітності; оцінка та особливості визнання дебіторської заборгованості; критерії визнання дебіторської заборгованості сумнівною; внутрішній контроль процесу розрахунків з покупцями;

набуло подальшого розвитку:

- обґрунтування аудиторських процедур, які повинні бути виконані в процесі аудиту розрахунків з покупцями, а саме, *перевірка*: наявності договорів щодо співпраці з покупцями та замовниками та дотримання їх умов; правильності відображення в первинній документації інформації щодо розрахунків з покупцями та замовниками; правильності узагальнення та відповідності інформації щодо розрахунків з покупцями та замовниками у формах стандартної звітності; правильності узагальнення та відповідності інформації щодо розрахунків з покупцями та замовниками у формах регламентованої звітності; *оцінка*: системи бухгалтерського обліку фермерського господарства та внутрішнього контролю в частині облікового супроводу розрахунків з покупцями та замовниками; результатів інвентаризаційного процесу в частині розрахунків з покупцями та замовниками,

дебіторської заборгованості; політики підприємства щодо дебіторської заборгованості, умов її визнання, напрямів класифікації, розробки механізмів управління з метою зменшення розміру, розрахунок коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості, термін погашення дебіторської заборгованості та їх аналіз в динаміці

- ідентифікація ключових переваг автоматизації облікового процесу (ефективність та точність, швидкість обробки інформації, зменшення витрат, аналітичні можливості, забезпечення відповідності, зручність доступу) та конкретизовано їх зміст.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення кваліфікаційної роботи можуть бути прийняті до впровадження в освітній процес в контексті викладання облікових дисциплін, а також в практичну діяльність досліджуваного суб'єкта господарювання.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаною працею, наукові положення та висновки, які представлені в праці, одержані здобувачем вищої освіти особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні результати наукових досліджень були обговорені на науково-практичних конференціях, зокрема: I Міжнародній науковій конференції «Глобальні виклики та інновації: шляхи розвитку сучасної науки» (15 березня 2024 р, м. Чернівці,); V Всеукраїнська студентська наукова конференція «Формування сучасної науки: методика та практика» (15 березня 2024 р., м. Київ).

Публікації. Основні результати кваліфікаційної роботи викладено в 2 наукових працях загальним обсягом 0,4 ум. друк. арк.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи - 70 сторінок, робота містить 8 таблиць, 34 рисунків. Список використаних джерел налічує 28 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Обґрунтування сутності дебіторської заборгованості як складової розрахунків з покупцями та замовниками

Управління функціонуванням окремої бізнес-одиниці стає важливим завданням лише за наявності релевантної та достатньо достовірної фінансово-економічної інформації. При вивченні організаційно-господарської діяльності суб'єкта господарювання значна частина такої інформації використовується, зокрема, для сприяння налагодженню якісного управління наявною дебіторською заборгованістю дебіторів. Це питання стає все більш актуальним і складним через його безпосередній зв'язок з проблемами неплатежів, які впливають на поточний фінансовий стан суб'єкта господарювання та його економічну стабільність. З метою сприяння ефективному управлінню наявною дебіторською заборгованістю та впровадженню сучасних інформаційних систем на підприємстві важливо, щоб бухгалтерська складова дебіторської заборгованості перебувала під постійним контролем уповноважених осіб (служб) даної компанії. Неоплачена дебіторська заборгованість може свідчити про неефективне використання як власних, так і доступних позикових коштів, тому це питання має велике значення для загального успіху бізнес суб'єкта. Управління дебіторською заборгованістю є складним і суперечливим аспектом у сучасній економіці. На українських підприємствах торговельна дебіторська заборгованість становить значну частину активів, приблизно 25-30%. Тому стратегічно важливо розробити ефективну систему управління дебіторською заборгованістю та впровадити процес автоматизації. Забезпечення своєчасного та повного відображення фінансово-господарських операцій в бухгалтерських документах є важливим кроком у формуванні

ефективного управління існуючою дебіторською заборгованістю окремого підприємства.

Управління діяльністю кожного суб'єкта господарювання може бути складним без надійної економічної інформації. У сучасних умовах, які включають економічну кризу, пандемію COVID-19 та військові дії, управління дебіторською заборгованістю стало складним та актуальним завданням.

Дебіторська заборгованість часто виникає через проблеми з неплатежами, які виникають під час господарських операцій. Ефективне управління дебіторською заборгованістю має вирішальне значення для фінансової стабільності підприємства. Тому підприємства приділяють значну увагу автоматизації своїх процесів, щоб уникнути проблем з оплатою.

Для забезпечення ефективності процесу управління та належного контролю дебіторської заборгованості важливо правильно застосовувати затверджену облікову політику. Це включає в себе оцінку дебіторської заборгованості, організацію розумного документообігу, впровадження процесу інвентаризації розрахунків з дебіторами та точне відображення їх в бухгалтерському обліку.

Визначення поняття дебіторської заборгованості є складним завданням через різноманітність та багатогранність досліджень, які розглядають її сутність, зміст та класифікацію відповідно до національних стандартів. Дебіторська заборгованість трактується з економічної точки зору як кошти, які були вилучені підприємством або використані іншою юридичною особою протягом певного періоду часу, що ускладнює її бухгалтерський облік.

Господарюючий суб'єкт може зіткнутися з подібною проблемою, якщо підприємства, пов'язані з дебіторською заборгованістю, не передбачили отримання цих коштів у своїх планах і, відповідно, не здійснили необхідних процедур для управління майбутньою дебіторською заборгованістю. Економічна сутність терміну «дебіторська заборгованість» досліджується за допомогою теоретико-методологічного забезпечення, що базується на наукових розробках вітчизняних та зарубіжних економістів, що представлено на рисунку 1.1.

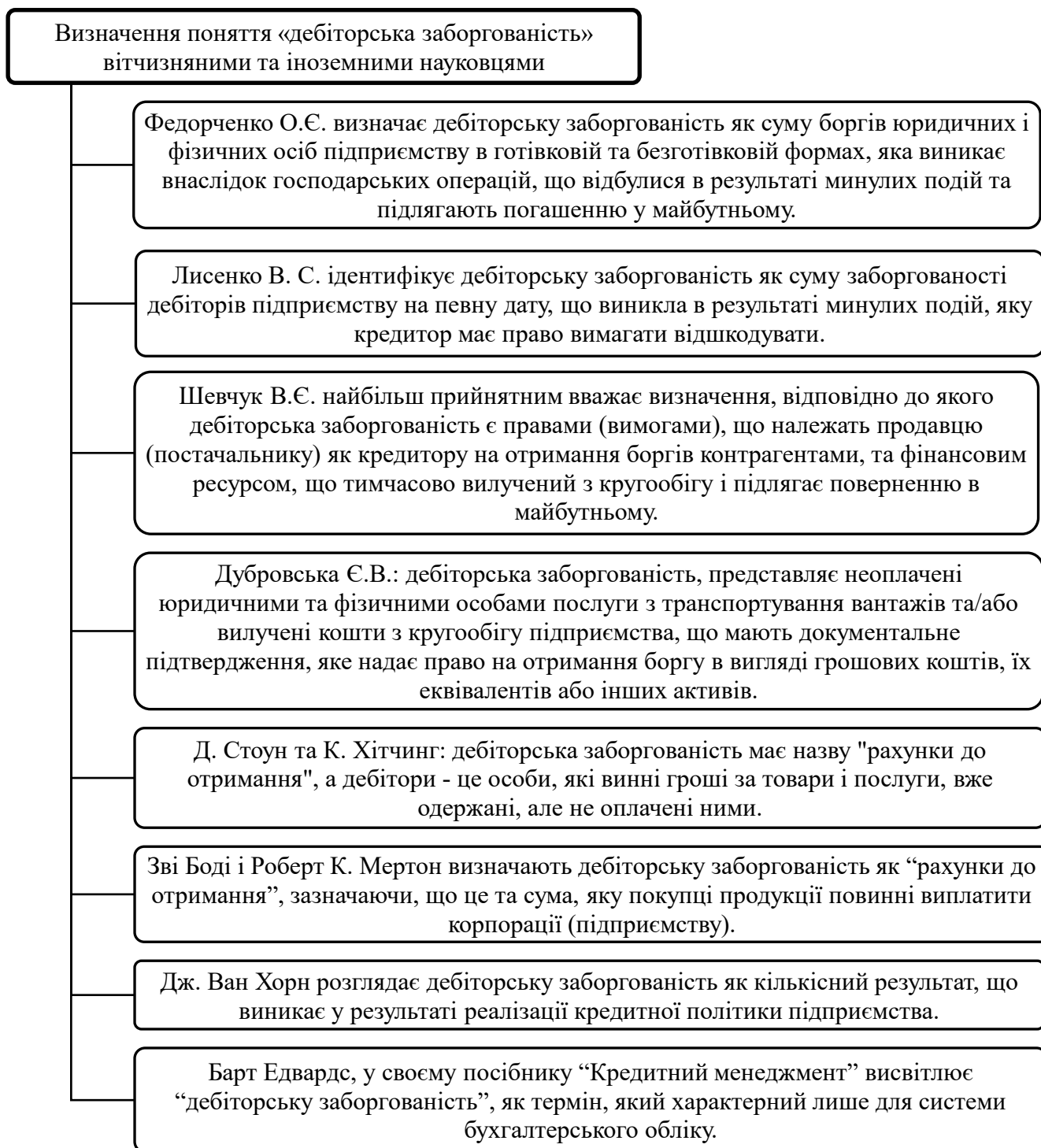

Рисунок 1.1 – Трактуювання поняття «дебіторська заборгованість» у працях сучасних науковців

**Джерело: узагальнено автором на підставі [23].*

Цікавий підхід до розуміння дебіторської заборгованості запропонували зарубіжні автори. Вони зазначають, що поряд з терміном "дебіторська

заборгованість" існують різні варіанти перекладу, такі як "рахунки дебіторів" та "дебіторська заборгованість за розрахунками".

Важливо зазначити, що і МСФЗ, і НП(С)БО передбачають, що сума дебіторської заборгованості - це сума, яку дебітори заборгували компанії на певну дату. Однак існують суттєві відмінності в загальних принципах визнання дебіторської заборгованості за МСФЗ (МСБО). Розрізняють два типи існуючої дебіторської заборгованості: «Accounts Receivable» та «Receivables» (відображено на рисунку 1.2).

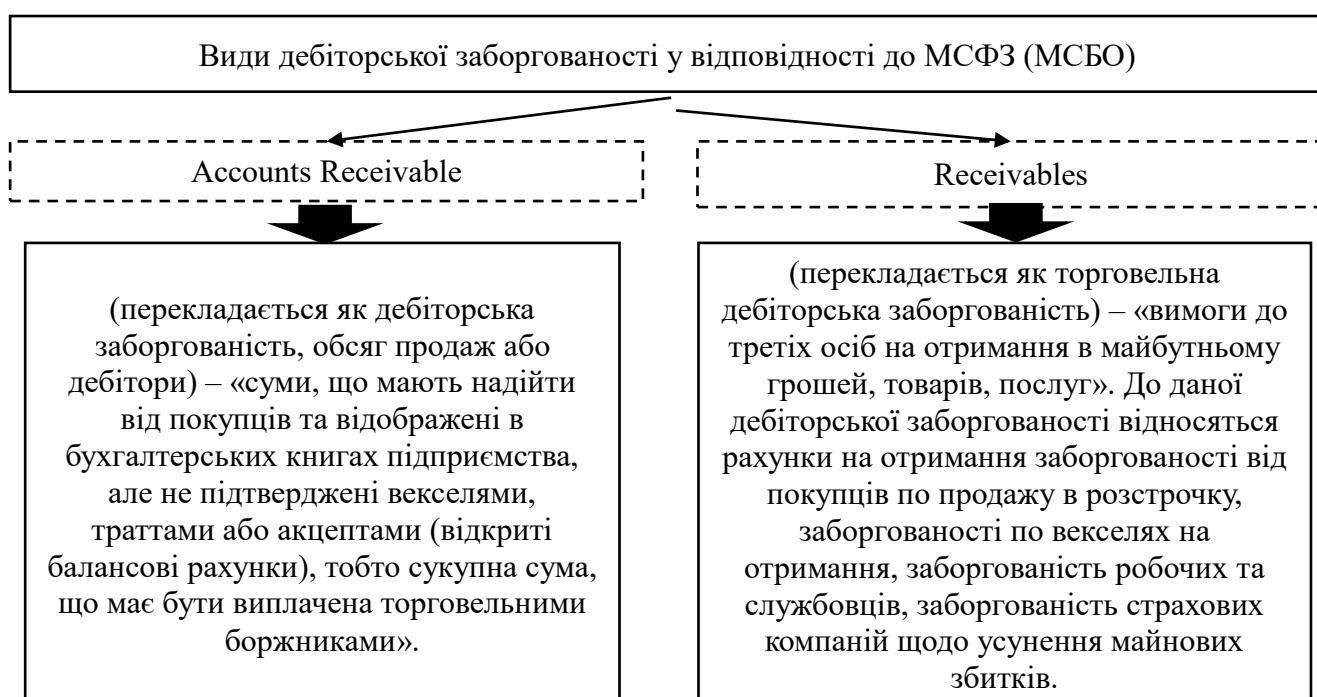

Рисунок 1.2 – Наявні види дебіторської заборгованості згідно МСФЗ (МСБО)

**Джерело: узагальнено автором.*

За даними Державної служби статистики, дебіторська заборгованість в Україні становить 60% загальних активів, тоді як у багатьох розвинених країнах світу - близько 20%. Ефективне управління дебіторською заборгованістю має вирішальне значення для бізнесу, оскільки вона може швидко перетворитися з активу на збиток. Варто зазначити, що наявність дебіторської заборгованості може розглядатися як негативний аспект, оскільки вона може призвести до різних проблем, основні з них відображено на рисунку 1.3.

уповільнення оборотності капіталу через відволікання коштів з обороту й, відповідно, стримування інноваційного розвитку суб'єкта господарювання, що може призвести до погіршення його фінансового стану;	відтермінування моменту сплати за відвантажену продукцію, виконані роботи, надані послуги, що призводить до обезцінювання коштів і тим самим може провокувати інфляцію;
Негативні аспекти наявності дебіторської заборгованості:	
можливе непогашення заборгованості у встановлений термін, що впливає на фінансову стабільність суб'єкта господарювання;	зниження ліквідності та підвищення ризику одержання фінансових збитків підприємством через велику частку дебіторської заборгованості в структурі активів.

Рисунок 1.3 – Негативні аспекти наявності дебіторської заборгованості

Джерело: сформовано автором.

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю важливо мати чітке визначення даного поняття. Порівняння національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку свідчить про відсутність консенсусу в цьому питанні. Наприклад, НП(С)БО 10 визначає дебіторську заборгованість як суму заборгованості дебіторів - фізичних та юридичних осіб, які заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів у результаті минулих подій, станом на певну дату. МСБО 32 не містить визначення дебіторської заборгованості. Натомість він визначає умови, за яких вона визнається фінансовим активом, якщо підприємство є стороною договору, який призводить до виникнення зобов'язання за фінансовим інструментом.

Відсутність єдиного трактування поняття дебіторської заборгованості впливає на ефективність управління нею на рівні суб'єкта господарювання. Для вирішення цієї проблеми автором запропоновано власне визначення, яке, на нашу думку, сприятиме ідентифікації об'єктів обліку та управління щодо заборгованості (рисунок 1.4).

Чітка та об'єктивна класифікація боргу має важливе значення як для наукових, так і для практичних цілей. Вона формує теоретичне підґрунтя для комплексного розуміння природи заборгованості та її ролі в життєвому циклі будь-якого суб'єкта господарювання.

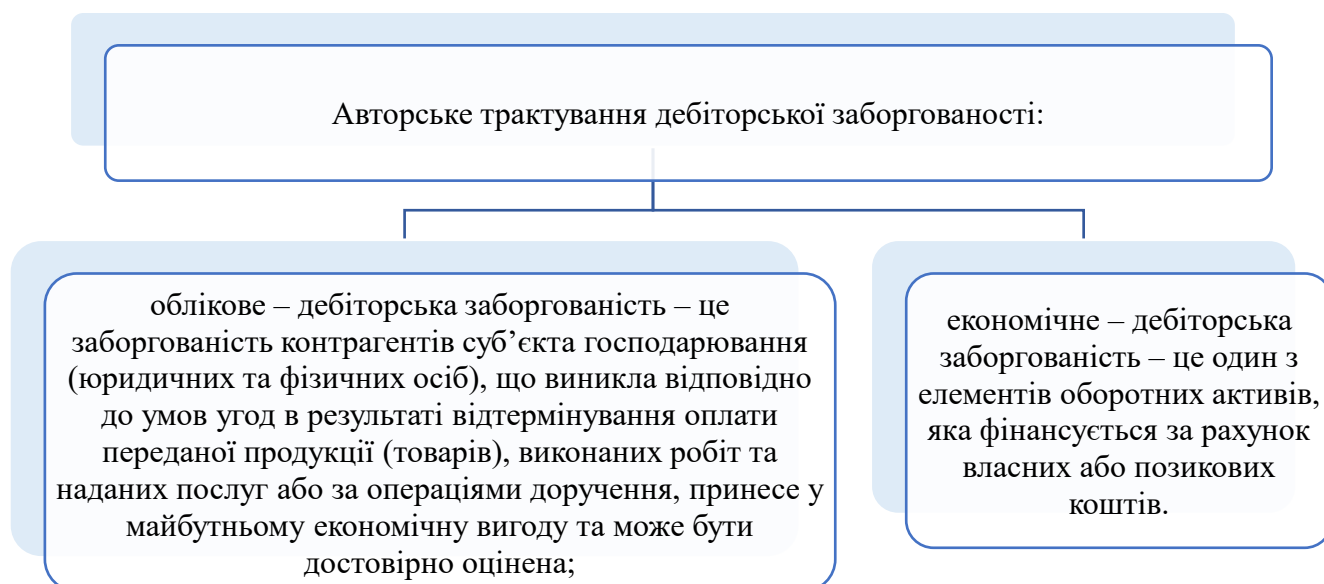

Рисунок 1.4 – Авторське трактування дебіторської заборгованості

Джерело: узагальнено автором.

З практичної точки зору, якісно обґрунтована класифікація даного виду активів уможлиблює господарюючому суб'єкту визначити структуру та оптимальний склад дебіторської заборгованості, можливі причини її наявності, а також раціонально організувати її облік з належною аналітичною деталізацією.

1.2 Теоретичний аспект обліку розрахунків з покупцями та замовниками

У процесі розрахунків підприємства з покупцями та замовниками може виникнути дебіторська заборгованість, яка пов'язана з несвоєчасністю розрахунків. Враховуючи, що підхід до організації обліку розрахунків з покупцями, документальний супровід оплати та відвантаження чітко визначений та буде проаналізований в другому розділі роботи, а напрями вдосконалення з практичної позиції визначені в третьому розділі, відповідно, даний пункт буде присвячений обґрунтуванню обліку дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість - це зобов'язання, що виникають в результаті конкретної операції, оформлені договором, які призводять до формування грошових і товарних зобов'язань. Дебіторська заборгованість визначається як сума

заборгованості окремих дебіторів суб'єкту господарювання на певну дату, згідно з нормами НП(С)БО 10. У той час як НП(С)БО надає чіткі визначення для класифікації, обліку та оцінки дебіторської заборгованості, МСФЗ пропонує лише загальні рекомендації щодо розкриття відповідної інформації у фінансовій звітності.

Вивчаючи різні джерела, можна ідентифікувати підхід до розуміння наявної дебіторської заборгованості як документально підтвердженої суми боргів фізичних (юридичних) осіб перед господарюючим суб'єктом. Ця заборгованість виникає в результаті договорів про передачу майна, надання належних послуг чи виконання відповідних робіт або сплату розрахованої грошової суми. Побудова обліку існуючої дебіторської заборгованості на підприємстві має важливе значення для систематизації інформації та забезпечення прозорості й достовірності даних про розрахунки з наявними поточними дебіторами. Для успішної організації облікового супроводження та аналізу розрахунків з покупцями або замовниками важливо застосовувати вже наявні класифікації щодо дебіторської заборгованості.

Правильна класифікація та обрана підстава для класифікації мають значний вплив не тільки на процес обліку в цілому, але й на ефективність здійснення управління даним аспектом. Незважаючи на наявність значної кількості нормативно-правових документів, облікове відображення дебіторської заборгованості являється актуальним питанням. Незважаючи на існуюче нормативне забезпечення, існує перелік проблемних складових, пов'язаних з обліком непогашеної заборгованості перед дебіторами (рисунок 1.5).

Крім того, чинні облікові реєстри, призначені для ведення дебіторської заборгованості, не містять всієї необхідної інформації, яка потрібна сучасним підприємствам для прийняття ефективних управлінських рішень. Для вирішення цієї проблеми рекомендується запровадити облікові реєстри, які б узагальнювали інформацію про розрахунки з існуючими дебіторами. Ці реєстри повинні деталізувати накопичені дані за цією складовою обліку та приділяти увагу видам заборгованості, присутнім у певній загальній структурі.

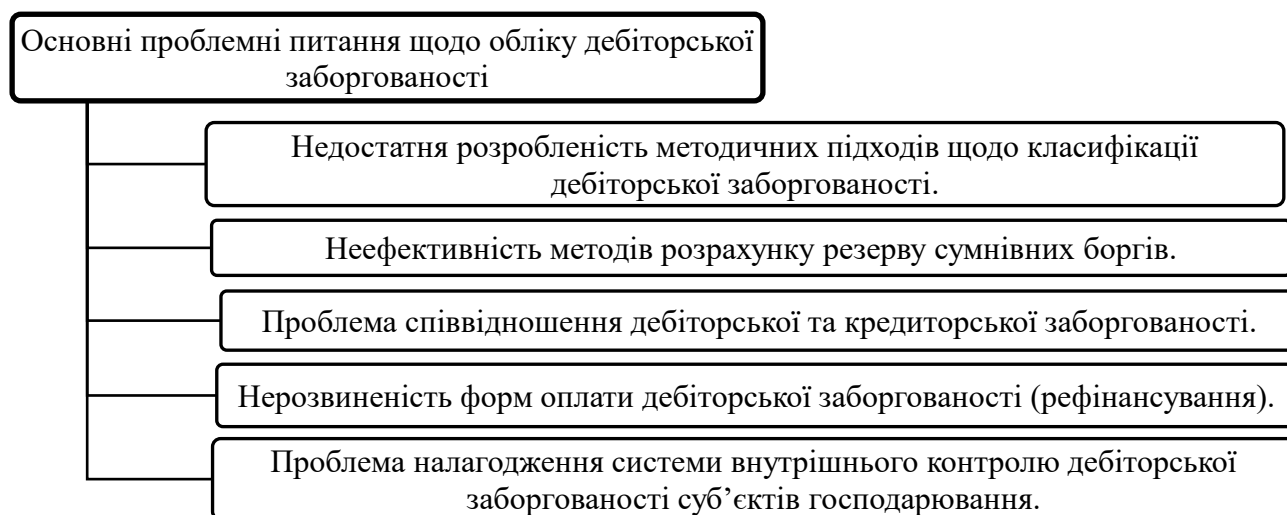

Рисунок 1.5 –Проблемні питання відносно обліку дебіторської заборгованості

**Джерело: узагальнено автором на підставі [19].*

Погашення заборгованості дебіторами - це форма реструктуризації активів, яка передбачає перетворення дебіторської заборгованості на інші ліквідні активи. Найпоширенішими методами оплати такого виду заборгованості (рефінансування) є облік векселів, факторинг та форфейтинг. У сучасних умовах ведення бізнесу форфейтинг і факторинг є найпопулярнішими формами рефінансування дебіторської заборгованості в усьому світі. Однак, через відсутність належної нормативної бази та достатньо розвиненої методології бухгалтерського обліку, ці методи не набули широкого застосування в Україні.

У процесі своєї діяльності суб'єкти господарювання здійснюють різноманітні розрахунки (рисунок 1.6).

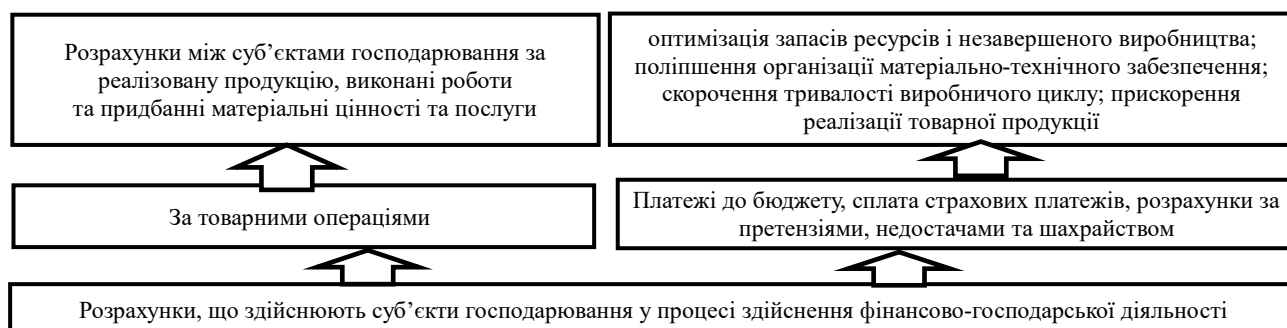

Рисунок 1.6 – Розрахунки суб'єктів господарюючі при провадженні фінансово-господарської діяльності

**Джерело: узагальнено автором.*

Як правило, одна сторона виконує свої зобов'язання першою, що дає їй право вимагати відшкодування заборгованості, а інша сторона зобов'язана сплатити борг.

Для підготовки обліково-аналітичної інформації про дебіторську заборгованість необхідно проаналізувати причини її утворення та зростання (рисунок 1.7).

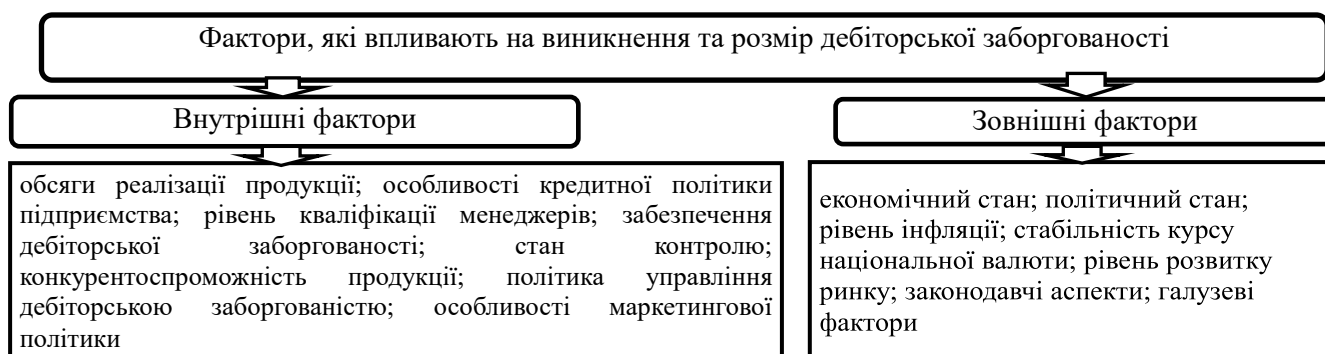

Рисунок 1.7 – Впливаючі фактори на появу та зростання дебіторської заборгованості

**Джерело: сформовано автором.*

Критерії управління дебіторською заборгованістю подано на рисунку 1.8.

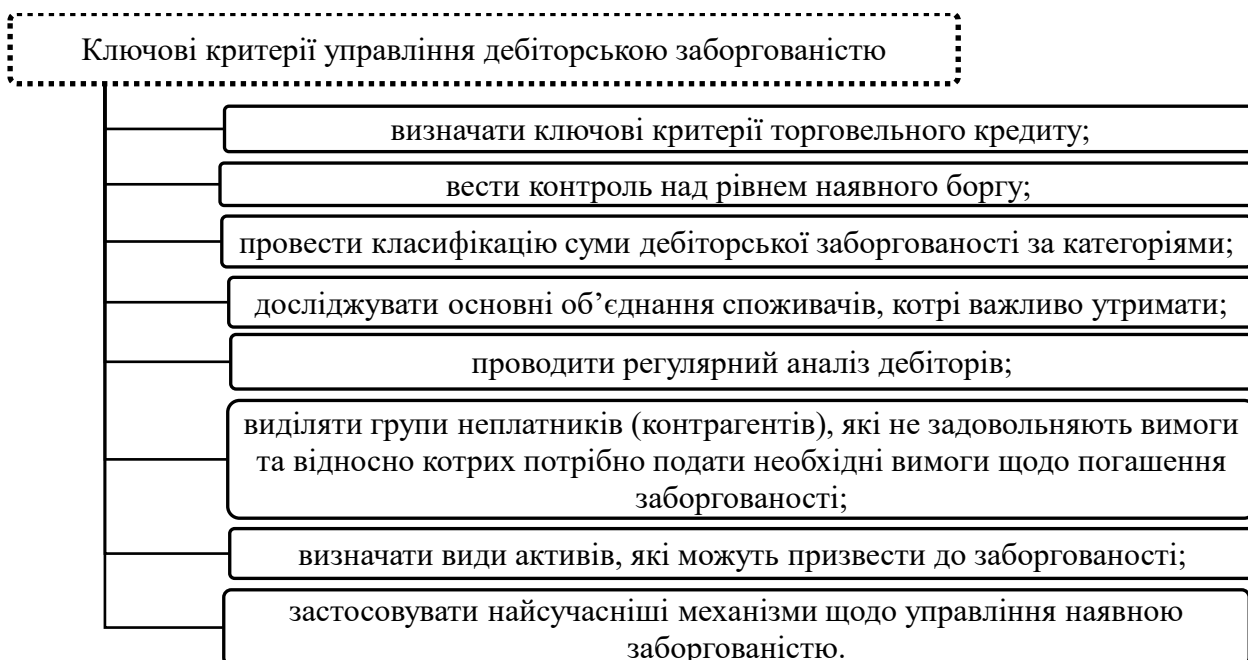

Рисунок 1.8 – Ключові критерії управління дебіторською заборгованістю

**Джерело: сформовано автором.*

Удосконалення системи відбору потенційних дебіторів (покупців або замовників) дозволило б попередньо оцінити їхню спроможність вчасно погашати свої зобов'язання. Важливо зазначити, що такий метод відбору не може гарантувати, що навіть найнадійніші покупці вчасно погасять свою заборгованість перед суб'єктом господарювання.

1.3 Особливості оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств

Значна частка у структурі бізнес суб'єктів України належить сільськогосподарським підприємствам, сільськогосподарський сектор є незамінним і дуже важливим для населення будь-якої країни. На сьогодні на державному рівні визначені особливості, які пов'язані з оподаткуванням суб'єктів агробізнесу. Дані питання задекларовані у Податковому кодексі України. На рисунку 1.9 подано характеристику системи оподаткування сільськогосподарських підприємств (фермерських господарств).

Рисунок 1.9 Характеристика системи оподаткування сільськогосподарських (фермерських) господарств

**Джерело: складено автором за матеріалами [22].*

Розвиток аграрного сектору України залежить від податкового навантаження, яке мають суб'єкти агробізнесу. Відповідно актуальним є питання щодо оптимізації

податкового навантаження, що забезпечить розвиток ресурсного потенціалу галузі, забезпечить збільшення обсягів виробництва.

Для підтвердження зазначеного вище, на рисунку 1.10 подано перелік додаткових податків, зборів, які повинні сплачувати сільськогосподарські підприємства (фермерські господарства) залежно від специфіки своєї діяльності.

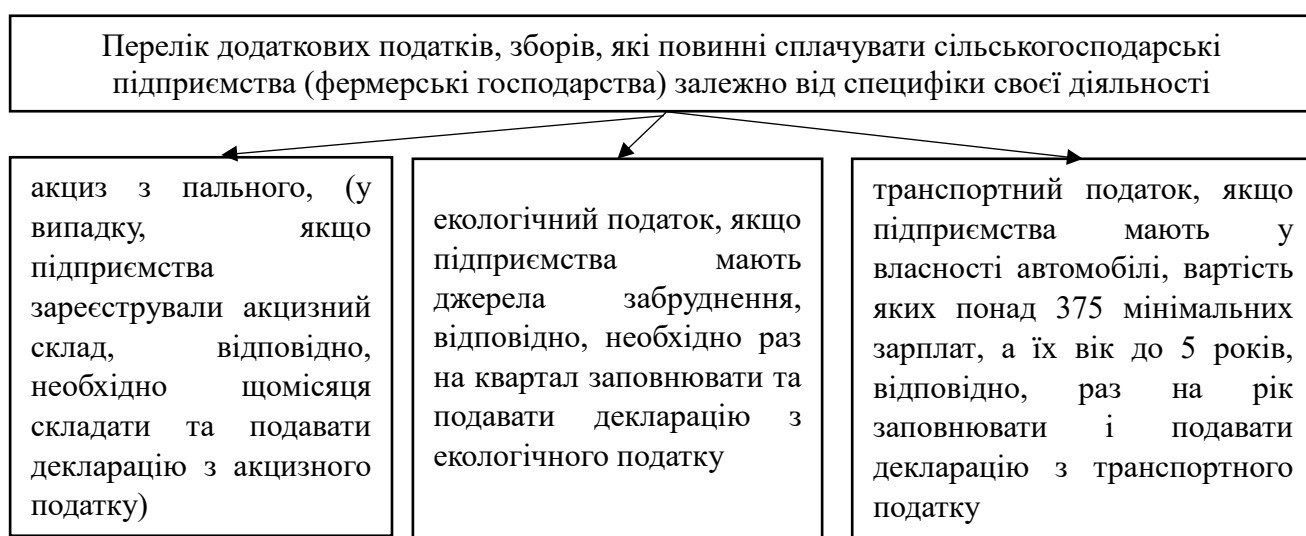

Рисунок 1.10 - Перелік додаткових податків, зборів, які повинні сплачувати сільськогосподарські підприємства (фермерські господарства) залежно від специфіки своєї діяльності

**Джерело: складено автором за матеріалами [22].*

Також сільськогосподарські підприємства повинні сплачувати єдиний соціальний внесок. Складні умови сьогодення актуалізують потребу, пов'язану з побудовою оптимальної, ефективної податкової системи, оскільки під час воєнного стану провадження підприємницької діяльності є складним питанням. Складність питань щодо діяльності сільськогосподарських підприємств полягає в наступному:

- непередбачуваність умов господарювання;
- необхідність післявоєнного як окремого господарюючого суб'єкта, так і економіки України в цілому;
- прогалини, наявність суперечливих положень в податковому законодавстві;
- підвищення податкового навантаження, що знижує активність господарської діяльності сільськогосподарських підприємств;

- релокація аграрного бізнесу;
- замінування полів створили підстави, що значна кількість сільськогосподарських підприємств трансформують свою діяльність.

Всі ці підстави створюють основу для того, щоб господарюючі суб'єкти (в т.ч. аграрного сектору) здійснювали стратегічне податкове планування, проводили оцінку податкового навантаження. Для прикладу в таблиці 1.1 наведено зарубіжний досвід оподаткування сільськогосподарського виробництва.

Таблиця 1.1 - Зарубіжний досвід оподаткування сільськогосподарського виробництва

Показники	Країни		
	Німеччина	Франція	Великобританія
ПДФО	14 % - 47,5% за прогресивною ставкою	10 % - 39,6% за прогресивною ставкою	до 50%
Корпоративний податок	15%-32,5%	20,9%	30% якщо дохід більше 1,5 млн. фунт, інше – 19%.
Податок на майно	-	не повинна межу 85% доходу перевищувати загальна сума прибуткового податку та податку	-
Земельний податок	1,2% від кадастрової вартості землі	оподатковується 50%, звільнені споруди сільськогосподарського призначення	-
ПДВ	знижена ставка 7%; стандартна ставка – 19%	знижена ставка 7%; 5,5%, 2,1; стандартна ставка – 19,6%	знижена ставка 8%; 5%, 0; стандартна ставка – 23%
Соціальні виплати	Пенсійний фонд – 9,3%, фонд страхування від захворювання – 6,9%, фонд зайнятості – 3,25%	40% - 50%	11% від заробітної плати + за кожного найманого працівника

*Джерело: складено автором за матеріалами [21].

Аналіз зарубіжного досвіду засвідчує, що сільськогосподарські підприємства зарубіжних країн також мають високий рівень податкового навантаження. Проте, враховуючи складність умов здійснення підприємницької діяльності сільськогосподарськими товаровиробниками в Україні в умовах сьогодення, дієві заходи в контексті податкової оптимізації мають бути впроваджені як на мікрорівні, так і макрорівні.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ В ФГ «РЯБИНА АГРО»

2.1 Оцінка показників діяльності фермерського господарства

ФГ «РЯБИНА АГРО» розташоване в Сумській області, Охтирському районі, с. Рябина, вул. Шляхівська, 36. Засновником ФГ, який є на 100 % особисто сформував складений капітал.

Членами ФГ є його засновник – Торяник М.І., а також Торяник Т.М., Похил Н.Л., Несвіт І.Л.

Мета діяльності ФГ спрямована на отримання прибутку за рахунок здійснення сільськогосподарської діяльності, яка передбачає виробництво сільськогосподарської продукції на землях (власних або взятих у користування), її переробку та реалізацію.

З урахуванням означуваного доцільно зазначити, що предметом діяльності є безпосередньо вирощування різних видів сільськогосподарських культур, а також виробництво продукції тваринництва, їх переробка та реалізація. У своїй діяльності на сьогодні ФГ переважно займається вирощування зернових, бобових та олійних культур.

Земельний фонд ФГ формують землі, які:

- належать засновнику ФГ;
- належать членам ФГ;
- земельних ділянок інших фізичних осіб з якими заключено довгострокові договори про користування.

Середньорічна чисельність працівників у 2020 та 2021 роках склала 5 осіб, а в 2022 році – 6 осіб.

Форми, розмір заробітної плати ФГ визначає самостійно. При цьому, оплата праці для членів господарства здійснюється в порядку, який передбачає розподіл

доходів, а форма може бути як грошова, так і натуральна. Для найманих працівників оплата праці обов'язково визначається з урахуванням мінімальної заробітної плати, яка визначена на державному рівні.

Базуючись на показниках діяльності ФГ, які подано у фінансовій звітності (додаток А), проаналізуємо основні результативні індикатори. У таблиці 2.1 подано склад та структуру майна ФГ.

Таблиця 2.1 – Склад та структура майна ФГ

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відх. +, - 2022 р. від 2020 р., тис. грн.
	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	
Основні засоби	6317,40	55,84	7679,90	47,59	6709,10	41,17	+391,70
Всього необоротних активів	6317,40	55,84	7679,90	47,59	6709,10	41,17	+391,70
Запаси	4898,90	43,30	6397,10	39,64	6182,00	37,93	+1283,10
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	32,40	0,29	-	-	2768,10	16,98	+2735,70
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	-	-	-	-	2,20	0,01	+2,20
Гроші та їх еквіваленти	64,60	0,57	2060,20	12,77	636,20	3,91	+571,60
Всього оборотних активів	4995,90	44,16	8457,30	52,41	9588,50	58,83	+4592,60
Всього активів	11313,30	100	16137,20	100	16297,6	100	+4984,30

**Джерело: складено та розраховано автором за даними ф. 1 «Баланс».*

Відповідно до даних таблиці 2.1 активи у 2022 році склали 16297,60 тис. грн., що на 4984,30 тис. грн. більше порівняно з 2020 роком. Такі зміни відбулися за рахунок збільшення у 2022 році порівняно з 2020 роком розміру основних засобів на 391,70 тис. грн, які є єдиною складовою необоротних активів, та оборотних активів на 4592,60 тис. грн.

Оборотні активи представлені чотирма складовими, кожна з яких у 2022 році порівняно з 2020 роком у динаміці збільшилися, зокрема: виробничі запаси на 1283,10 тис. грн., дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги на 2735,70

тис. грн., дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом на 2,20, гроші та їх еквіваленти на 571,60 тис. грн.

Структура активів фермерського господарства за три роки дослідження наступна: у 2020 рік відношення необоротної складової до оборотної склало 55,84 % до 44,16 %; у 2021 – 47,59 % до 52,41 % відповідно; у 2022 році – 41,17 % до 58,83 %. Тобто, поступово з кожним роком відбуваються зміни, які пояснюються наступним чином, домінуючою у 2020 році була необоротна складова майна, а в 2021 та 2022 роках – оборотна.

У таблиці 2.2 подано узагальнену інформацію щодо власного капіталу та зобов'язань ФГ.

Таблиця 2.2 – Вартісний вимір та структурне співвідношення складових компонент джерел формування майна

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відх. +, - 2022 р. від 2020 р., тис. грн.
	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	
Зареєстрований (пайовий) капітал	0,10	0,01	0,10	0,01	0,10	0,01	-
Додатковий капітал	459,70	4,06	459,70	2,84	459,70	2,81	-
Нерозподілений прибуток	10419,80	92,10	15677,40	97,15	15699,30	96,33	+5279,50
Всього власного капіталу	10879,60	96,17	16137,20	100	16159,10	99,15	+5279,50
Короткострокові кредити банків	433,70	3,83	-	-	-	-	-433,70
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	-	-	-	-	118,70	0,73	+118,70
Поточна кредиторська заборгованість зі страхування	-	-	-	-	19,80	0,12	+19,80
Всього поточних зобов'язань і забезпечень	433,70	3,83	-	-	138,50	0,85	-295,20
Всього пасивів	11313,30	100	16137,20	100	16297,6	100	+4984,30

*Джерело: складено та розраховано автором за даними ф. 1 «Баланс».

Відповідно до даних таблиці 2.2, структурне співвідношення джерел формування майна фермерського господарства у 2020 році склала 96,17 % власного капіталу та 3,83 % поточних зобов'язань; у 2021 році – 100 % належало власному капіталу; у 2022 році – 99,15 % власний капітал та 0,85 % поточні зобов'язання.

Детально досліджуючи динаміку розміру складових власного капіталу необхідно зазначити, що за період 2020 – 2022 роки зареєстрований капітал не змінювався і його розмір склав 0,10 тис. грн., аналогічна ситуація властива для додаткового капіталу, тобто за досліджуваний період вартість склала 459,70 тис. грн.

Нерозподілений прибуток у 2022 році був у розмірі 15699,30 тис. грн., що на 5279,50 тис. грн. більше порівняно з 2020 роком.

Відносно поточних зобов'язань, характерною є наступна ситуація. У 2020 році даний вид зобов'язань був представлений тільки короткостроковими кредитами банків у сумі 433,70 тис. грн., які в інші періоди дослідження були відсутні. У 2022 році зобов'язання були представлені поточною кредиторською заборгованістю, а саме 118,70 тис. грн – заборгованість за розрахунками з бюджетом, 19,80 тис. грн. – заборгованість зі страхування. У 2021 році поточних зобов'язань у ФГ не було.

У таблиці 2.3 подано результативні показники фермерського господарства.

Таблиця 2.3 Результативні показники фермерського господарства

Показник	Роки			Відхилення (+/-) 2022 р. від 2020 р.
	2020	2021	2022	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	5700,50	12315,80	4967,60	-732,90
Інші доходи, тис. грн.	449,50	391,10	0,70	-448,80
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	5526,10	7305,20	4734,90	-791,20
Інші операційні витрати, тис. грн.	54,20	133,60	211,50	+157,30
Інші витрати, тис. грн.	-	10,50	-	-
Чистий прибуток, тис. грн.	569,70	5257,60	21,90	-547,80

**Джерело: складено та розраховано автором за даними ф. 2 «Звіт про фінансові результати».*

Відповідно до даних таблиці 2.3 чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у 2022 році склала 4967,60 тис. грн., що на 732,90 тис. грн. більше порівняно з 2020 роком. Також на 448,80 тис. грн. зменшилися інші доходи. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) у 2022 році склала 4734,90 тис. грн., що на 791,20 тис. грн. менше порівняно з 2020 роком. Інші операційні витрати збільшилися на 157,30 тис. грн, оскільки у 2020 році їх розмір склав 54,20 тис. грн, а в 2022 році – 211,50 тис. грн. У 2021 році фермерське господарство понесло інші витрати у розмірі 10,50 тис. грн.

За період дослідження діяльність фермерського господарства було прибутковою, але у 2022 році підприємство отримала 21,90 тис. грн. чистого прибутку, що на 547,80 тис. грн. менше ніж у 2020 році.

У таблиці 2.4 узагальнено розрахункові значення показників ліквідності.

Таблиця 2.4 – Показники ліквідності

Показники	2020 рік	2021 рік*	2022 рік	Відх. (+/-) 2022 р. від 2020 р.
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,22	-	24,60	+24,38
Коефіцієнт покриття	11,52	-	69,23	+57,71
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,15	-	4,59	+4,44

**У 2021 році відсутні розрахункові значення досліджуваної групи показників, оскільки методикою розрахунку передбачено використання поточних зобов'язань, які за даними фінансової звітності були відсутні.*

***Джерело: складено та розраховано автором за даними ф. 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)».*

Відповідно до даних таблиці 2.4, у 2020 році значення коефіцієнта швидкої ліквідності не відповідало нормативу, але у 2022 році даний показник був рівним 24,60, що є позитивним, оскільки має місце повна відповідність нормативу. Коефіцієнт покриття відповідає нормативному значення, у 2022 році склав 69,23, що на 57,71 тис. грн. більше порівняно з 2020 роком. Коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2022 році склав 4,59, що на 4,44 більше порівняно з 2020 роком і є позитивним, оскільки за нормативом в динаміці необхідне збільшення даного показника.

У таблиці 2.5 подано розрахункові значення показників, які характеризують платоспроможність (фінансову стійкість).

Таблиця 2.5 - Коефіцієнти платоспроможності (фінансової стійкості)

Показник	2020 рік	2021 рік*	2022 рік	Відх. (+/-) 2022 р. від 2020 р.
Коефіцієнт платоспроможності	0,96	1	0,99	+0,03
Коефіцієнт фінансування	0,04	-	0,01	-0,03
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними запасами	0,91	1,00	0,99	+0,08
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,42	0,52	0,58	+0,16

**У 2021 році відсутні розрахункові значення коефіцієнта фінансування, оскільки методикою розрахунку передбачено використання поточних зобов'язань, які за даними фінансової звітності були відсутні.*

***Джерело: складено та розраховано автором за даними ф. 1 «Баланс».*

Дані таблиці 2.5 засвідчують, що у 2022 році порівняно з 2020 роком коефіцієнт платоспроможності збільшився на 0,33, враховуючи, що розрахункове значення даного коефіцієнта більше 0,5 і в динаміці відбувається зростання, відповідно, можемо аргументувати повну відповідність нормативу.

Оберненою є ситуація щодо коефіцієнта, тобто у 2022 році розрахункове значення склало 0,01, що на 0,03 менше ніж у 2020 році, така ситуація є позитивною, оскільки засвідчує, що з кожним роком фермерське господарство є менш залежним від зовнішніх фінансових ресурсів.

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними запасами відповідають нормативу і в динаміці має місце тенденція до зростання розрахункового значення (у 2020 році – 0,99, що на 0,08 більше порівняно з 2020 роком). Коефіцієнт маневреності власного капіталу збільшився на 0,16 у 2022 році порівняно з 2020 роком.

Отже, результати аналізу таблиці 2.5 дозволяють у загальному зробити висновок, що фермерське господарство є платоспроможним.

У процесі дослідження показників діяльності фермерського господарства доцільно проаналізувати показники рентабельності, розрахункові значення яких подано в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 - Показники рентабельності підприємства

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відх. +, - 2022 р. від 2020 р., в.п.
Рівень рентабельності активів, %	5,04	32,58	0,13	-4,91
Рівень рентабельності власного капіталу, %	5,24	32,58	0,14	-5,10
Рівень рентабельності діяльності %	10,31	71,97	0,46	-9,85

** Джерело: розраховано автором за даними ф. 1 «Баланс» та ф. 2 «Звіт про фінансові результати».*

Відповідно до даних таблиці 2.6 всі показники всі розраховані показники в динаміці мають тенденцію до зниження, що є негативним та наслідком того, що за період дослідження відбулося істотне зменшення розміру чистого прибутку. Зокрема, у 2022 році розрахункове значення рівня рентабельності активів склало 0,13 %, що на 4,91 в.п. менше порівняно з 2020 роком. Рівень рентабельності власного капіталу у 2022 році порівняно з 2020 роком зменшився на 5,10 тис. грн, а рівень рентабельності діяльності фермерського господарства у 2022 році склав 0,46 %, що на 9,85 в.п. менше порівняно з 2020 роком.

У процесі аналізу показників діяльності доцільно також увагу акцентувати на показниках ділової активності, які подані в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 - Показники ділової активності підприємства

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відх. +, - 2022 р. від 2020 р., в.п.
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, рази	175,90	-	1,79	-174,11
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, рази	-	-	35,87	+35,87
Термін погашення дебіторської заборгованості, дні	2	-	203	+201
Термін погашення кредиторської заборгованості, дні	-	-	10	+10

** *У 2020 та 2021 роках відсутні розрахункові значення по показникам, оскільки методикою розрахунку передбачено використання показників щодо кредиторської та дебіторської заборгованості, які за даними фінансової звітності були відсутні.*

***Джерело: розраховано автором за даними ф. 1 «Баланс» та ф. 2 «Звіт про фінансові результати».*

Відповідно до даних таблиці 2.7, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості у 2022 році склав 1,79 рази, що на 174,11 рази менше порівняно з 2020 роком. Причиною даної ситуації є те, що у 2022 році відбулося різке збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги порівняно з 2020 роком при одночасному зменшенні за період дослідження розміру чистого доходу (виручки від реалізації).

У 2020 та 2021 відсутня була кредиторська заборгованість, а в 2022 році коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості склав 35,87 рази.

Термін погашення дебіторської заборгованості у 2022 році склав 203 днів, що на 201 більше ніж у 2020 році, що доцільно оцінювати як неопозитивну тенденцію.

Термін погашення кредиторської заборгованості у 2022 році склав 10 днів.

Підводячи підсумки проведеного аналізу показників діяльності фермерського господарства зробимо наступні висновки:

- мінімальний рівень залежності діяльності фермерського господарства від зовнішніх коштів;
- діяльність фермерського господарства є прибутковою, проте з кожним роком результативний показник зменшується, відповідно, потрібно визначити стратегічні дії, які будуть спрямовані на мінімізацію витрат, зростання прибутку та підвищення показників рентабельності;
- джерелом формування прибутку фермерського господарства є частина надходжень від господарської діяльності, яка залишається після покриття витрат, сплати податків та обов'язкових платежів;
- фермерське господарство є самоокупним, оскільки всі витрати покриваються власними коштами або джерелами, які не заборонені законодавством України;
- напрями діяльності ФГ визначає самостійно, але вони повинні бути зафіксовані в Статуті;
- ФГ використовує землі відповідно до їх цільового призначення;
- статус ФГ – сімейне фермерське господарство.

2.2 Організація обліку розрахунків з покупцями та замовниками в ФГ «РЯБИНА АГРО»

У ФГ «РЯБИНА АГРО» процес організації бухгалтерського обліку в цілому базується на урахуванні вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Ключові принципи ведення обліку та складання звітності корелюють із вимогами зазначеного закону і передбачають обов'язкове дотримання наступних норм:

- процес реєстрації господарських операцій у бухгалтерському обліку передбачає використання методу подвійного запису;
- контроль за правильністю віднесення до відповідних звітних періодів витрат та доходів;
- методологія ведення обліку застосовується постійно, зміни можливі лише у випадках, які визначені на державному рівні;
- обов'язкове проведення інвентаризації перед складанням річної фінансової звітності;
- всі господарські операції мають бути відображені в бухгалтерському обліку;
- корелювання даних аналітичного обліку з відповідними даними синтетичного.

Завдання засновника у процесі організації обліку полягало в наступному:

- організувати ведення обліку для власних потреб та щоб можна було своєчасно визначати проблемні питання, прогалини, які можуть негативно вплинути на результат діяльності фермерського господарства;
- забезпечити збір облікових даних для зовнішніх стейкхолдерів;
- вірно обґрунтувати правильність вибору системи оподаткування, правильно та своєчасно здійснювати розрахунок податкових платежів та їх перерахування в бюджет;
- достовірно відображення у фінансовій звітності показників;
- своєчасне звітування за податками.

Загальна характеристика процесу організації та ведення обліку в ФГ «РЯБИНА АГРО» подано на рисунку 2.1.

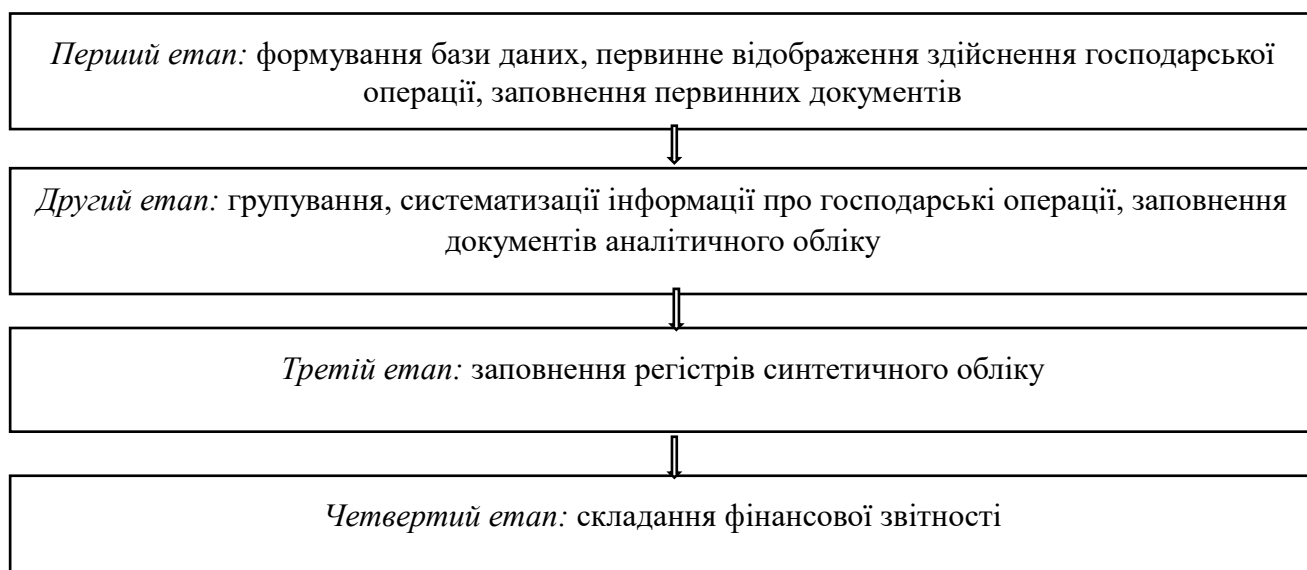

Рисунок 2.1 - Загальна характеристика процесу організації та ведення обліку в ФГ «РЯБИНА АГРО»

**Джерело: складено автором.*

Основними завданнями організації та ведення обліку розрахунків з покупцями полягає в наступному:

- 1) своєчасний документальний супровід процесу розрахунків з покупцями;
- 2) правильне узагальнення інформації щодо обліку розрахунків з покупцями у регістрах аналітичного та синтетичного обліку;
- 3) перед складанням річної фінансової звітності проводити інвентаризацію дебіторської заборгованості;
- 4) контролювати розмір дебіторської заборгованості, яка безпосередньо пов'язана із розрахунками з покупцями;
- 5) розробити та впровадити дієву систему комунікації із дебіторами для налагодження процесу своєчасного розрахунку;
- 6) достовірне відображення у фінансовій звітності розміру дебіторської заборгованості, яка виникла при здійсненні розрахунків з покупцями, чистого

доходу, яке ФГ отримує за результатами реалізації продукції та собівартості реалізованої продукції.

Доцільно наголосити, що у даному пункті увагу автора приділена питанням обліку розрахунків з покупцями, оскільки за період дослідження фермерське господарство не надавало послуги щодо виконання певного виду робіт, тому вважаємо, що не доцільно здійснювати опис даного процесу.

У досліджуваному підприємстві для ведення обліку не використовується спеціалізоване програмне забезпечення, бланки всіх документів заповнюються за допомогою комп'ютера у Word і зберігається на флеш-носії та комп'ютері, тобто господарство використовує адаптований режим до автоматизації обліку.

В обліку процес реалізації у ФГ передбачає використання рахунку-фактури, який безпосередньо виписує досліджуване господарство. Цей документ доцільно розглядати в якості виконавчих. Даний документ заповнюється за допомогою комп'ютера, один примірник друкується і віддається покупцю.

Реквізити рахунку фактури наступні:

- номер рахунку та дата його створення;
- назва постачальника (ФГ «РЯБИНА АГРО»);
- адреса постачальника;
- банківські реквізити;
- телефон;
- назва платника (покупця);
- назва продукції, яка підлягає продажу;
- одиниці виміру продукції;
- кількість продукції, яка реалізується;
- ціна за відповідну одиницю продукції;
- загальна сума;
- ПДВ;
- сума з ПДВ;
- підпис засновника фермерського господарства.

Засновник фермерського господарства сам підписує всі документи бухгалтерського обліку.

Процес передачі продукції покупцю здійснюється на підставі оформлення Видаткової накладної, яка деталізує інформацію щодо:

- номер накладної та дата її створення
- назва постачальника;
- адреса постачальника;
- банківські реквізити постачальника;
- телефон постачальника;
- назва одержувача продукції (покупець);
- назва платника;
- підстава для відвантаження продукції;
- назва продукції, яка підлягає продажу;
- одиниці виміру продукції;
- кількість продукції, яка реалізується;
- ціна за відповідну одиницю продукції;
- загальна сума;
- ПДВ;
- сума з ПДВ;
- підпис засновника фермерського господарства.

Детальний аналіз даних документів дозволяє зафіксувати, що вони мають практично ідентичні документи. Фермерське господарство використовує рахунок-фактуру у випадку коли здійснюється попередня оплата, покупець застосовує безготівкову форму розрахунку, реалізація продукції здійснюється великими обсягами. Видаткова накладна зазвичай використовується при реалізації продукції коли покупець розраховується готівкою (інколи бувають випадки безготівкового розрахунку).

Тобто, процес продажу продукції базується на двох формах розрахунків: готівкова та безготівкова. У ФГ відкрито поточний рахунок в Приватбанку. При використанні безготівкової форми розрахунків (попередня оплата), покупець для

отримання продукції обов'язково представнику ФГ надає Платіжну інструкцію, яка узагальнює інформацію за такими реквізитами:

- номер та дата інструкції;
- дати отримання та валютування;
- інформація про платника: код, рахунок, унікальний ідентифікатор платника, надавач послуг;
- інформація про отримувача коштів: код, рахунок, унікальний ідентифікатор платника, надавач послуг;
- призначення платежу;
- сума;
- дата виконання платежу;
- печатка банківської установи.

Періодично засновник бере виписку з банківського рахунку і здійснює звіряння даних за платіжними інструкціями, які він зберігає та даними виписки.

У випадку якщо здійснюється готівковий рахунок, то процес здійснення оплати покупцем підтверджується Прибутковим касовим ордером, інформація з якого переноситься до Касової книги. Прибутковий касовий ордер заповнюється в фермерському господарстві, обов'язково зазначається наступна інформація:

- назва підприємства;
- номер та дата заповнення ПКО;
- кореспондуючий рахунок;
- код аналітичного рахунку;
- сума цифрами;
- код цільового призначення;
- від кого прийнято;
- підстава;
- сума;
- підпис засновника ФГ.

Також у ПКО заповнюється квитанція, в якій фіксується інформація щодо дати складання, від кого прийнято кошти, підстава, сума, підпис засновника ФГ. На ПКО та квитанції до нього обов'язково ставиться печатка.

Процес розрахунку з покупцями передбачає також заповнення податкової накладної.

Для узагальнення інформації на рахунках обліку використовується субрахунок 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями».

Для узагальнення інформації щодо процесу розрахунків з покупцями використовуються наступні відомості та журнали ордери:

- 1) журнал- ордер 1, відомості 1.1 (для узагальнення дебетових оборотів по субрахунку 301) та відомість 1.2 1 (для узагальнення дебетових оборотів по субрахунку 311);
- 2) по субрахунку 361 заповнюється журнал-ордер 3 (розділ 1) та відомість 3.1.

Дані реєстри заповнюються на комп'ютері у форматі Word.

Перед складанням річної фінансової звітності ФГ обов'язково проводить інвентаризацію. В частині обліку розрахунків з покупцями інвентаризація передбачає дослідження дебіторської заборгованості. Методичний регламент інвентаризації в господарстві базується на урахування норм, які зазначені в Положення інвентаризації активів та зобов'язань.

Інвентаризація дебіторської заборгованості передбачає:

- звірка сум по дебіторській заборгованості, яка пов'язана із розрахунками з покупцями та зафіксована в документації бухгалтерського обліку та рахунках;
- фермерське господарство надсилає дебіторам запити для уточнення сум заборгованості та отримання інформації щодо термінів погашення;
- здійснюється перевірка інформації за даними фермерського господарства та банківської установи;
- заповнюється акт інвентаризації розрахунків.

Доцільно зазначити, що в фермерському господарстві на належному рівні організований контроль за дебіторською заборгованістю, постійно здійснюється моніторинг її розміру, терміну виникнення. У 2021 році за даними фінансової звітності дебіторська заборгованість, яка пов'язана із розрахунками з покупцями була відсутня, а у 2022 році склала 2768,10 тис. грн., що на 2735,70 тис. грн. більше ніж у 2020 році. Дану ситуацію можна пояснити тим, що в умовах війни засновник господарства прийняв рішення щодо максимальної реалізації зернових, навіть за умови відсутності своєчасної оплати, оскільки зберігання є доволі ризиковим.

Процес розрахунків з покупцями передбачає обов'язкове відображення у фінансовій звітності. На рисунку 2.2 подано перелік форм звітності та статей, які узагальнюють інформацію про процес розрахунків з покупцями.

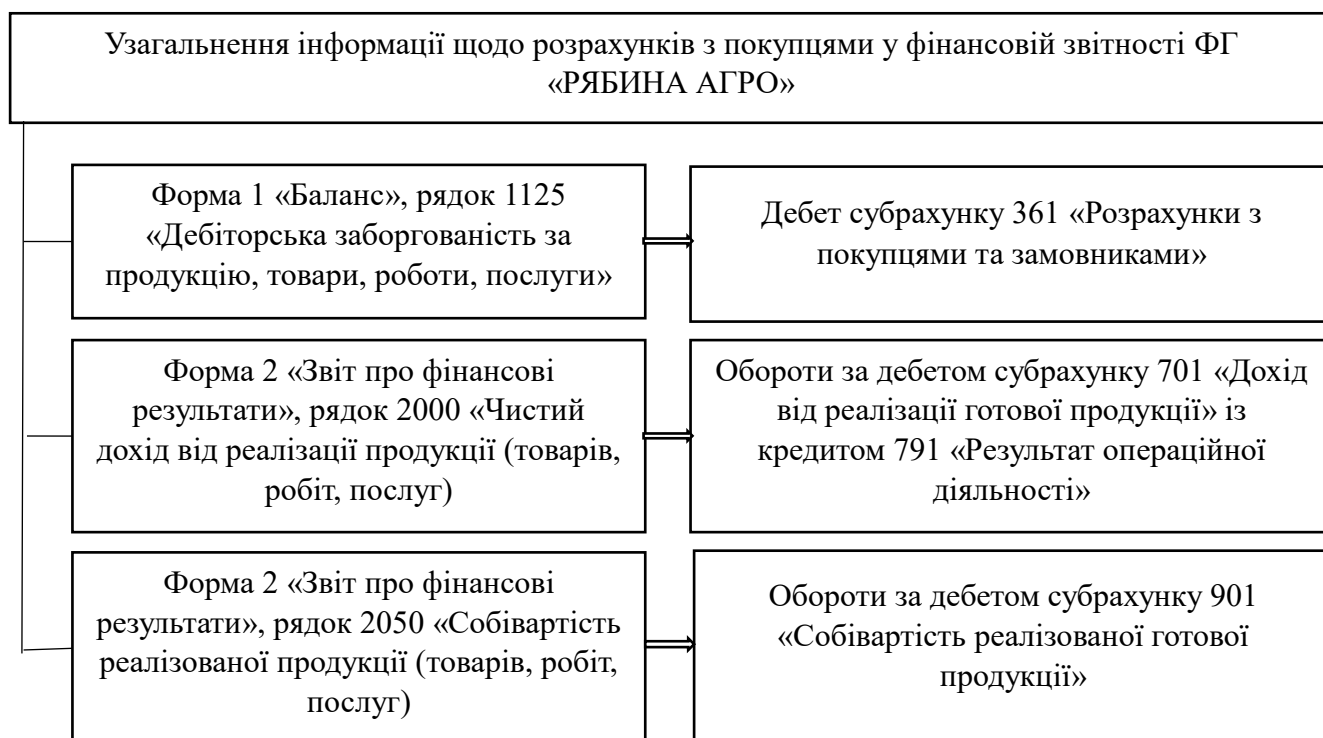

Рисунок 2.2 - Узагальнення інформації щодо розрахунків з покупцями у фінансовій звітності ФГ «РЯБИНА АГРО»

**Джерело: складено автором.*

Таким чином, можна зазначити, що в фермерському господарські облік розрахунків з покупцями організований з урахуванням вимог законодавства, проте

деякі питання потребують розгляду з позиції удосконалення, що буде представлено в наступному розділі.

2.3 Оподаткування діяльності ФГ «РЯБИНА АГРО»

ФГ «РЯБИНА АГРО» є суб'єктом господарювання, який зобов'язаний сплачувати податки, збори. Розглядаючи фермерське господарство у якості платника податку, доцільно зазначити його обов'язки (рисунок 2.3) та права (рисунок 2.4).

Обов'язки ФГ «РЯБИНА АГРО» в якості платника податків	
	Бути на обліку в якості платника податку
	Вести облік, скласти звітність для правильного визначення суми податків, зборів
	Звітуватися перед податковою щодо сплати податків та зборів
	Дотримуватися ставок та термінів сплати податків, передбачених ПКУ
	Надавати контролюючим органам інформацію з первинних документів, регістрів обліку та звітності для здійснення перевірки щодо правильності розрахунку податків
	Усувати порушення, пов'язані з розрахунком та сплатою податків, наданих контролюючими органами
	Інформувати контролюючі органи про зміну реєстрації фермерського господарства
	Забезпечувати можливість контролюючим органам здійснювати перевірку безпосередньо за місцем реєстрації
	Користуватися електронним кабінетом платника податку
	Відповідати на запити контролюючих органів, надавати їм письмові пояснення

Рисунок 2.3 - Обов'язки ФГ «РЯБИНА АГРО» в якості платника податків

**Джерело: складено автором за матеріалами [15].*

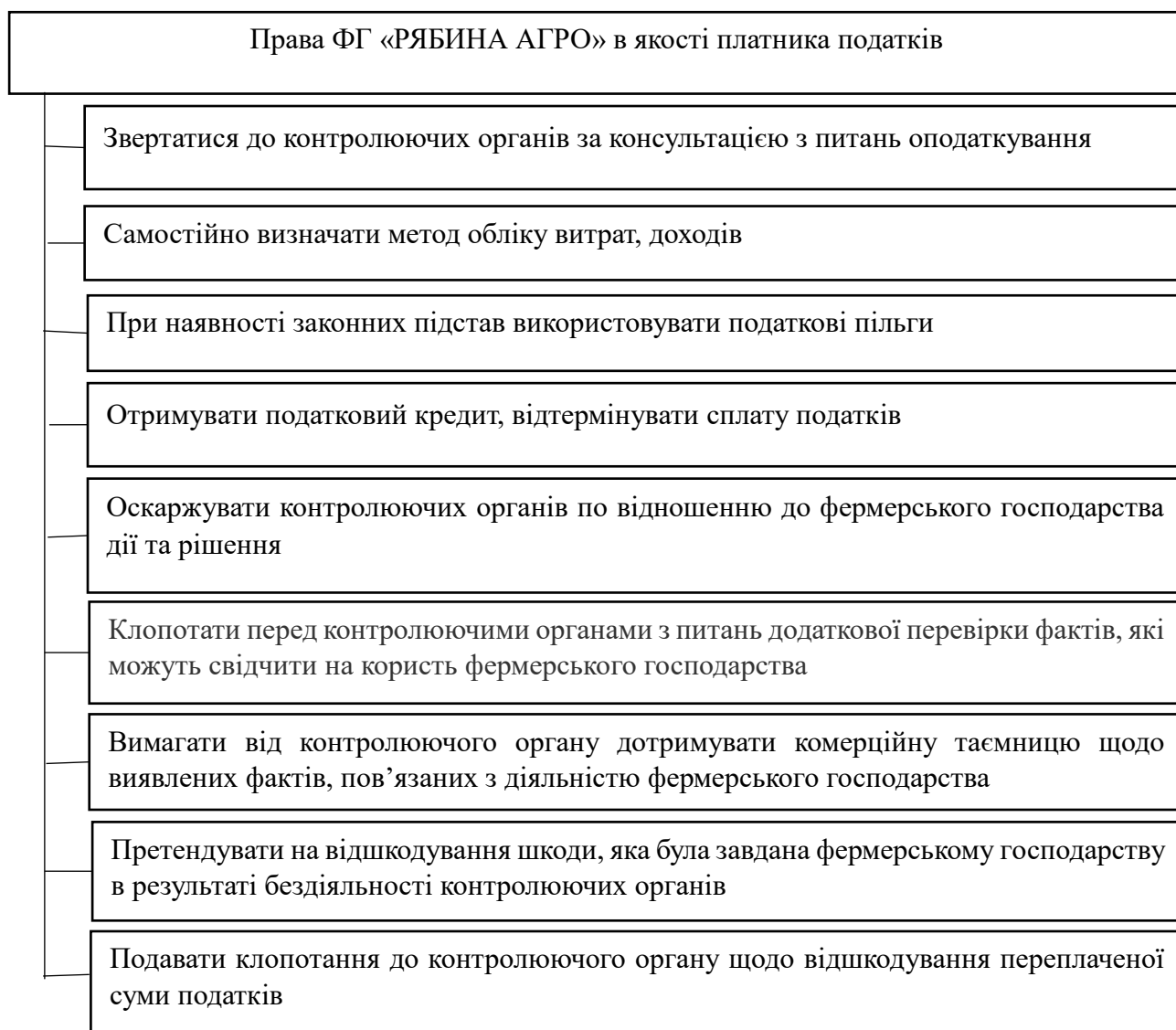

Рисунок 2.4 - Права ФГ «РЯБИНА АГРО» в якості платника податків

**Джерело: складено автором за матеріалами [15].*

Фермерське господарство є суб'єктом господарювання, який може використовувати спеціальний режим оподаткування та сплачувати єдиний податок.

ФГ «РЯБИНА АГРО» відноситься до 4 групи платника єдиного податку, оскільки дотримані наступні вимоги, передбачені ПКУ: основний вид діяльності – вирощування сільськогосподарських культур, тобто за попередній рік понад 75 % належить сільськогосподарському товаро виробництву.

На рисунку 2.5 подану характеристику бази та об'єкта оподаткування ФГ «РЯБИНА АГРО», які чітко корелюють з вимогами Податкового кодексу України.

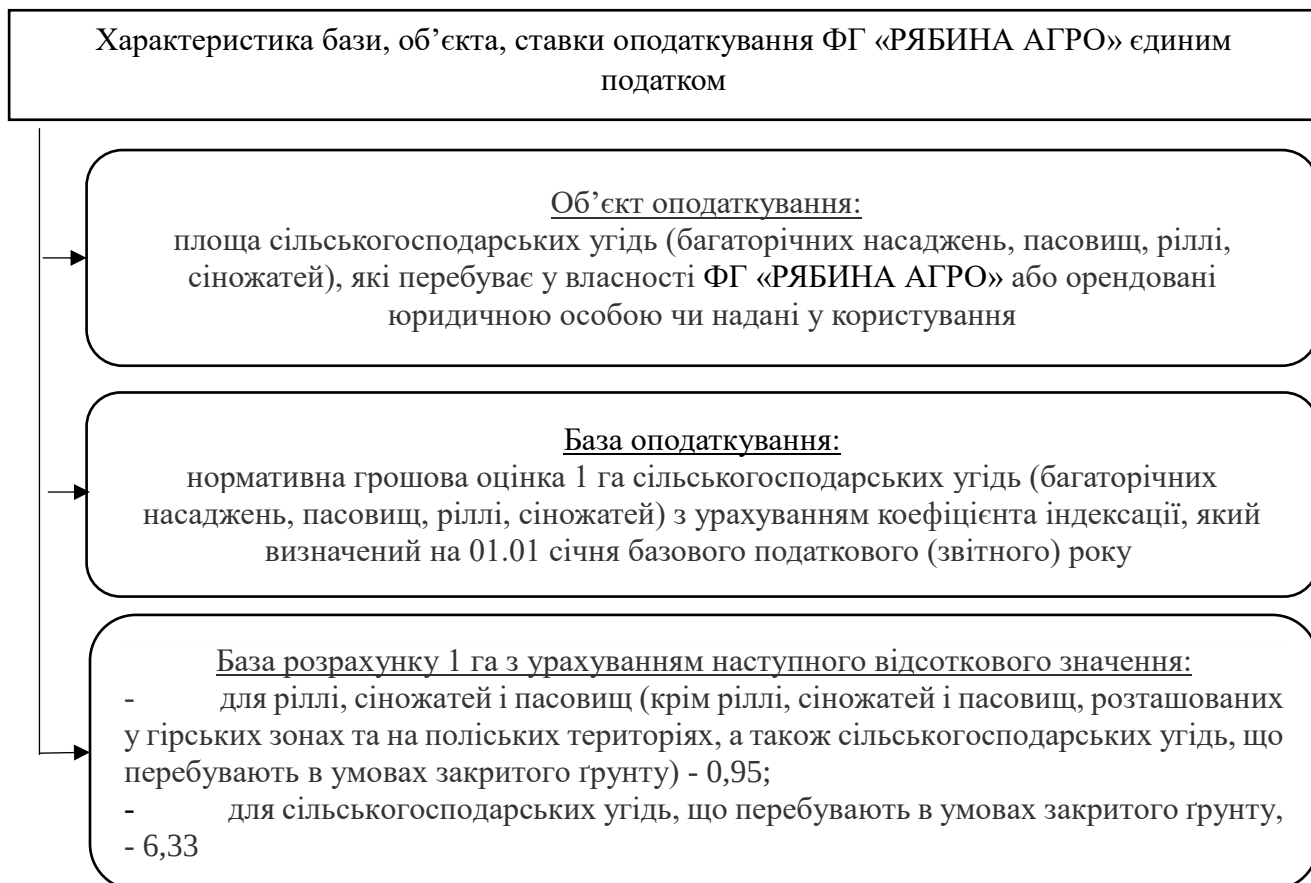

Рисунок 2.5 - Характеристика бази, об'єкта, ставки оподаткування ФГ «РЯБИНА АГРО» єдиним податком

**Джерело: складено автором.*

Для ФГ «РЯБИНА АГРО» календарний рік є податковим (звітним) періодом. Фермерське господарство самостійно у термін 01.01 – 20.02 здійснює розрахунок податку та подають до контролюючого органу податкову декларацію.

Єдиний податок сплачується щоквартально протягом 30 календарних днів, які настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу.

Відсоткове співвідношення сплати єдиного податку у розрізі кварталів наступне: по 10 % у першому та другому кварталі; 50 % - у третьому кварталі; 30 % - у четвертому кварталі.

Досліджуване фермерське господарство подає податкову декларація платника єдиного податку за 4 групою, яка передбачає деталізацію інформації за наступними реквізитами:

- ідентифікація типу декларації;

- період звітування;
- ідентифікація платника даного виду податку;
- деталізація виду економічної діяльності;
- конкретизація податкової адреси;
- ідентифікація територіального розміщення земельної ділянки;
- конкретизація алгоритму розрахунку єдиного податку з чіткою ідентифікацією у розрізі наявних компонент земельного фонду загальної площі, нормативної грошової оцінки, відсотку податку; загальної суми податку за рік, розмежування податкового платежу за кварталами.

До зазначеної декларації потрібно також у якості додатків додати уточнюючі дані щодо наявних земельних ресурсів.

Крім зазначеного податку, фермерське господарство та його працівники також сплачують ЄСВ (22 %), ПДФО (18%) та військовий збір (1,5%).

Турбулентність економічного соціуму, який взаємопов'язаний з діяльністю бізнес-суб'єктів вимагає адаптації від підприємств до динамічного зовнішнього середовища. Динамічність, військова агресія, занепад економічного розвитку економічного суспільства, податкове навантаження дестабілізують розвиток фермерських господарств.

Господарюючий суб'єкт, діяльність якого спрямована на підприємництво, має чітко ідентифікувати свій фінансовий потенціал, змодельовати стратегії розвитку (в т.ч. стратегію оподаткування).

Враховуючи тематику дослідження, варто наголосити, що цільові орієнтири стратегії оподаткування мають бути спрямовані на наступних ключових напрямках:

- стратегія оподаткування повинна обов'язково враховувати цільові орієнтири розвитку фермерського господарства;
- чітке обґрунтування методів, які забезпечать успішне окреслення контурів стратегії оподаткування та її цільових орієнтирів;
- реалістична оцінка податкового навантаження на підприємство;
- обґрунтування раціонального методу оцінки податкового навантаження;

- ідентифікація податкових ризиків;
- обґрунтування раціональних способів організації системи внутрішнього контролю, завдання якої передбачають також питання щодо оцінки податкового навантаження;
- ідентифікація переліку податкової звітності;
- попередні орієнтири щодо мінімізації впливу негативних ризиків зовнішнього середовища та ін.

Попередні аргументи формують підстави для ідентифікації раціональних етапів розробки стратегії оподаткування фермерського господарства:

перший етап – обґрунтування функціональної місії стратегії оподаткування з урахуванням специфіки діяльності фермерського господарства;

другий етап – реалістична оцінка податкового навантаження, яка сформує базис для ідентифікації цілей, завдань моделювання стратегії оподаткування з урахуванням перспективних конкурентних переваг, які повинні бути ідентифіковані на реальних умовах сьогодення;

третій етап – розробка різних варіантів стратегії оподаткування, їх реалістична оцінка, попередня оцінка реалізації альтернативного варіанту;

четвертий етап – формування кінцевого варіанту стратегії оподаткування, обговорення доцільності, реалістичності його впровадження в умовах сьогодення, оскільки турбулентна економічна система формує базис для виникнення та існування ризиків, які можуть порушити економічне середовище діяльності підприємства;

п'ятий етап – моделювання кінцевого варіанту стратегії оподаткування, визначення ключових оціночних індикаторів, попередня оцінка успішності імплементації стратегії оподаткування.

Успішне моделювання стратегії оподаткування з урахуванням поданої вище етапізації повинна відповідати таким ключовим характеристикам: ментальна правильність; ситуаційність, унікальність, майбутня невизначеність, гнучка адекватність.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ В ФГ «РЯБИНА АГРО»

3.1 Пріоритетні напрями удосконалення процесу організації бухгалтерського обліку щодо розрахунків з покупцями і замовниками

Облікова політика – важливий інструмент процесу організації бухгалтерського обліку, який допомагає вести облік відповідно до вимог законодавства. Облікова політика є своєрідним внутрішнім нормативним актом, який відображає та деталізує способи, методи, процедури, які повинен використовувати бухгалтер у процесі здійснення облікового супроводу розрахунків з покупцями та замовниками.

У досліджуваному фермерському господарстві облікова політика відсутня, враховуючи прогресивність розвитку діяльності досліджуваного бізнес-суб'єкта, вважаємо за доцільне запропонувати її розробку та впровадження.

Обліковій політиці властивий постійний характер, що підтверджується вимогами Методичних рекомендацій щодо розробки облікової політики, оскільки затверджені чіткі вимоги, які пов'язані із зміною її положень, а саме:

а) облікова політика повинна бути стабільною, базуватися на принципі послідовності, застосовуватися із року в рік;

б) мають бути чітко обґрунтовані підстави щодо зміни її положень;

в) ключові випадки зміни облікової політики можуть бути пов'язані з наступними чинниками:

- зміна статуту;
- зміна регулятором правил, методології обліку;
- для чіткості відображення господарських операцій в бухгалтерському обліку потрібно внести зміни до внутрішнього нормативного акту.

Розроблюючи облікову політику потрібно врахувати вплив різних чинників:

- форма власності господарюючого суб'єкта;
- галузь в якій функціонує господарюючий суб'єкт;
- вид діяльності;
- особливості системи управління господарюючого суб'єкта;
- особливості виробничої структури господарюючого суб'єкта;
- параметри діяльності (масштаби) підприємства;
- тип виробництва;
- технологічні особливості виробничої діяльності;
- стратегічні вектори діяльності господарюючого суб'єкта;
- принципи ведення бізнесу;
- система оподаткування;
- політика ціноутворення;
- матеріально-технічне забезпечення здійснення господарської діяльності господарюючого суб'єкта;
- способи організації бухгалтерського обліку;
- нормативно-правове регулювання;
- рівень кваліфікації осіб, які забезпечують обліковий супровід діяльності підприємства;
- вимоги зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів;
- технологія ведення бухгалтерського обліку.

Враховуючи, що досліджуване фермерське господарство здійснює свою діяльність в сільськогосподарській галузі, потрібно врахувати наступні ключові особливості:

- 1) сезонність виробництва;
- 2) тривалий виробничий процес створює основу для виникнення незавершеного виробництва;
- 3) значна частина виробленої продукції залишається та використовується господарством для власних потреб, що відповідно вимагає належної організації обліку витрат;

4) необхідність застосування в бухгалтерському обліку багаторівневої аналітики, оскільки виробляється значна кількість продукції, існують різні категорії покупців, постачальників та ін.

Розробка облікової політики в частині обліку розрахунків з покупцями повинна базуватися на урахуванні вимог наступних законодавчо-нормативних документів.

Перелік нормативних документів, які повинні бути враховані у процесі розробки облікової політики щодо розрахунків з покупцями

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»
Методичних рекомендаціях щодо облікової політики підприємства
НП(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»
НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»
Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань
Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності
Методичних рекомендаціях з перевірки порівнянності показників фінансової звітності
Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій
Податковий кодекс України

Рисунок 3.1 - Перелік нормативних документів, які повинні бути враховані у процесі розробки облікової політики щодо розрахунків з покупцями

**Джерело: складено автором.*

Вважаємо за доцільне наголосити, що у процесі розроблення облікової політики ФГ «РЯБИНА АГРО» потрібно врахувати наступне:

- пропозиції щодо автоматизації обліку розрахунків з покупцями, що буде обґрунтовано в пункті 3.2;
- у господарстві має місце подія, яка формує дебіторську заборгованість, відповідно питання щодо обліку дебіторської заборгованості повинні також бути враховані;
- обґрунтувати функціонування системи внутрішнього контролю;
- враховуючи, що на сьогодні в Україні відбувається економічна криза, яка є також наслідками агресії РФ, відповідно доцільно посилити контроль над дебіторською заборгованістю, оскільки її розмір у динаміці має тенденцію до зростання, відповідно, потрібно підвищити аналітику по субрахунку 361, що наочно представлено на рисунку 3.2.

Пропозиції щодо удосконалення обліку за субрахунком 361
361/X/1 «Нормальна дебіторська заборгованість»
361/X/2 «Сумнівна дебіторська заборгованість»
361/X/3 «Безнадійна дебіторська заборгованість»

Рисунок 3.2 - Пропозиції щодо удосконалення обліку за субрахунком 361

**Джерело: складено автором.*

Облікова політика повинна складатися з таких складових:

- організаційна (обґрунтування загальних вимог до процесу організації бухгалтерського обліку, інвентаризаційного процесу, системи внутрішнього контролю);
- методологічна (обґрунтування способу ведення бухгалтерського обліку та відображення в фінансовій звітності операцій щодо розрахунків з покупцями);
- технічна (обґрунтування переліку документації та способу їх створення, субрахунків, додатків на ін.)

На рисунку 3.3 подано деталізацію елементів облікової політики щодо розрахунків з покупцями.

Перелік та характеристика елементів облікової політики в частині обліку розрахунків з покупцями
<i>Характеристика господарської діяльності ФГ «РЯБИНА АГРО»:</i> короткий зміст особливості фінансово-господарської діяльності фермерського господарства з урахуванням
<i>Класифікаційні ознаки дебіторської заборгованості:</i> за ступенем монетарності; за термінами; за об'єктами
<i>Характеристика програмного забезпечення для ведення бухгалтерського обліку:</i> обґрунтування доцільності використання «BAS : Бухгалтерія»
<i>Перелік первинної документації для обліку розрахунків з покупцями:</i> «Рахунок на оплату покупцям»; «Реалізація товарів і послуг»; «Повернення товару»; «Надходження на банківський рахунок»; «Податкова накладна»; «Списання з банківського рахунку»
<i>Перелік стандартної та регламентованої звітності :</i> оборотно-сальдова відомість по рахунку 361, картка рахунку 361, аналіз рахунку 361, форма 1 «Баланс», форма 2 «Звіт про фінансові результати»
<i>Оцінка та особливості визнання дебіторської заборгованості:</i> отримання фермерським господарством економічної вигоди та визначення реальної суми дебіторської заборгованості
<i>Критерії визнання дебіторської заборгованості сумнівною:</i> порушений термін сплати коштів; покупець, якому відвантажено продукцію, визнано банкрутом, а кошти до фермерського господарства не надійшли
<i>Внутрішній контроль процесу розрахунків з покупцями:</i> внутрішній контроль повинен бути постійно, внутрішній контроль розрахунків з покупцями повинен бути складовою загальної системи внутрішнього контролю

Рисунок 3.3 - Перелік та характеристика елементів облікової політики в частині обліку дебіторської заборгованості

**Джерело: складено автором.*

Розробка облікової політики відповідно до вимог законодавства та врахування поданих на рисунку 3.3 елементів запропонованого внутрішнього нормативного акту, сприятиме підвищенню якості обліку розрахунків з покупцями та замовниками.

3.2 Вдосконалення обліку розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві

Враховуючи, що в досліджуваному фермерському господарстві облік не автоматизований, відповідно, акцент щодо обґрунтування напрямів удосконалення буде здійснено на автоматизації, що є надзвичайно актуальним в умовах цифровізації для підприємств будь-якого масштабу і форм власності. На рисунку 3.4 подано переваги автоматизації облікового процесу.

Переваги автоматизації облікового процесу
<i>Ефективність та точність:</i> автоматизовані системи бухгалтерського обліку дозволяють підвищити ефективність процесів, знизити ймовірність помилок та підвищити точність обліку фінансової інформації
<i>Швидкість обробки інформації:</i> умовах цифровізації, коли інформація швидко змінюється і потребується миттєва реакція, автоматизовані системи дозволяють оперативно обробляти дані та генерувати звіти
<i>Зменшення витрат:</i> автоматизація дозволяє зменшити витрати на оплату праці, оскільки багато рутинних операцій можуть виконуватись автоматично; вона також дозволяє оптимізувати витрати на обладнання та програмне забезпечення
<i>Аналітичні можливості:</i> сучасні автоматизовані системи не лише виконують рутинні завдання, але також надають аналітичні звіти і прогнозують розвиток фінансової ситуації компанії
<i>Забезпечення відповідності:</i> умови цифровізації передбачають строге дотримання вимог щодо зберігання та обробки фінансової інформації: автоматизовані системи можуть допомогти забезпечити відповідність регулятивним вимогам
<i>Зручність доступу:</i> цифровізація дозволяє отримувати доступ до бухгалтерської інформації з будь-якого місця, що особливо важливо у віддалених або розподілених командних структурах

Рисунок 3.4 - Переваги автоматизації облікового процесу

**Джерело: складено автором.*

Отже, автоматизація бухгалтерського обліку стає необхідністю для підприємств у сучасних умовах цифрової економіки, дозволяючи забезпечити ефективне управління фінансовими ресурсами та відповідати вимогам ринку.

Автоматизацію облікового процесу в досліджуваному підприємстві пропонуємо здійснити за допомогою програми «BAS : Бухгалтерія». Для роботи з

програмою в частині обліку розрахунків з покупцями та замовниками необхідно використати меню «Продажі» (рисунок 3.5).

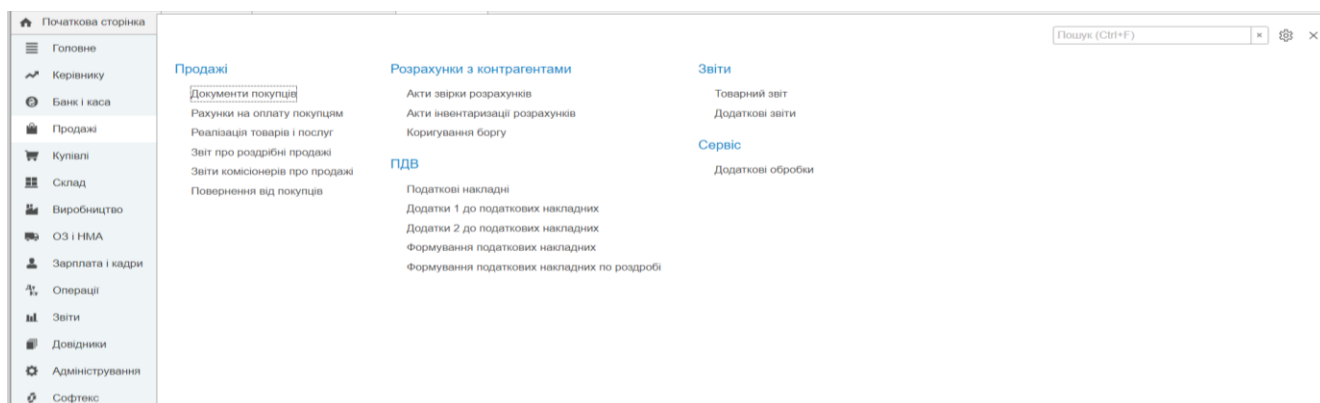

Рисунок 3.5 – Екранна форма меню «Продажі»

**Джерело: складено автором за допомогою програми «BAS : Бухгалтерія».*

Використовуючи меню «Продажі» для оформлення процесу продажу продукції покупцеві необхідно створити документ «Реалізація товарів і послуг» (рисунок 3.6).

N	Номенклатура	Кількість місць	Кількість	Од.	К.	Ціна без ПДВ	Сума без ПДВ
1	Ячмінь		180,000	ц	1,000	40,00	7 200,00

Всього: 8 640,00 грн ПДВ (у т.ч.): 1 440,00 грн

Рисунок 3.6 – Форма документа «Реалізація товарів і послуг»

**Джерело: складено автором за допомогою програми «BAS : Бухгалтерія».*

Поданий на рисунку 3.6 документ має наступні реквізити:

- дата створення та порядковий номер;
- інформація про підприємство: назва, з якого складу буде здійснено відвантаження продукції;

- інформація про контрагента: назва, номер договору щодо співпраці;
- інформація про продукцію, яка реалізується: назва, кількість, одиниці виміру, ціна без ПДВ, ПДВ, загальна сума.

Після заповнення всіх реквізитів документ необхідно провести, що, своєю чергою, забезпечує формування кореспонденції рахунків за господарською операцією, яка була підставою для створення документа (рисунк 3.7).

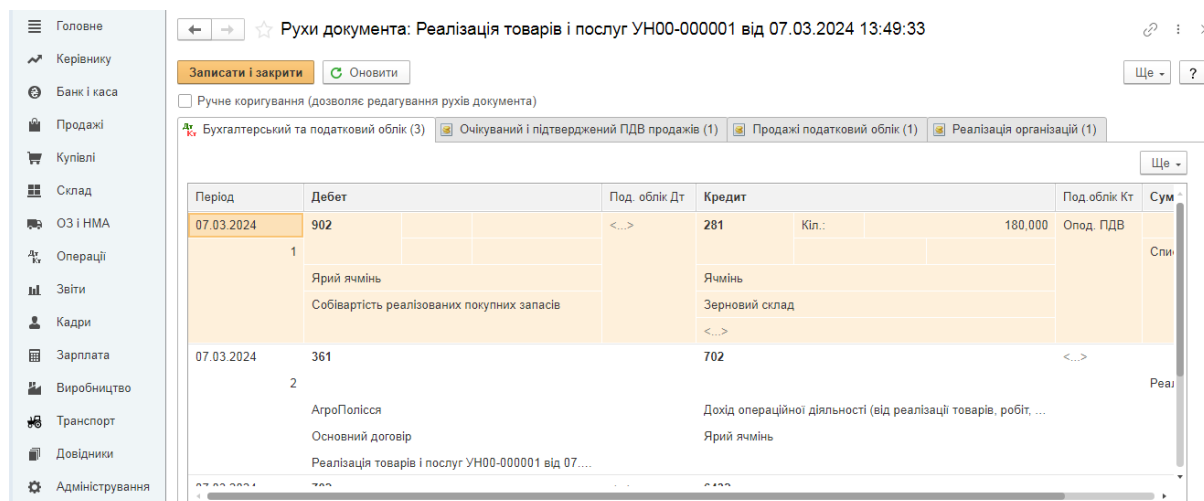

Рисунок 3.7 – Форма документа «Реалізація товарів і послуг», процес проведення електронного документа

**Джерело: складено автором за допомогою програми «BAS : Бухгалтерія».*

Після проведення документ можна роздрукувати, у друкованому форматі документ буде називатися – Видаткова накладна (рисунк 3.8), який господарську операцію щодо реалізації продукції буде характеризувати за такими даними:

- номер та дата формування накладної;
- інформація щодо постачальника: назва та банківські реквізити;
- інформація про покупця: назва, підстава співпраці з постачальником (договір), склад з якого буде здійснено відпуск продукції;
- назва товару, його кількість та вартість, розрахована сума ПДВ та загальна вартість до оплати покупцем.

Видаткова накладна № 1 від 07 березня 2024 р.

Постачальник: **Рябина Агро**
п/р 265765432198874 у банку АПГБ "АВАЛЬ", МФО 380805

Покупець: **АгроПолісся**

Договір: Основний договір

Склад: Зерновий склад

№	Товар	Кіл-сть	Од.	Ціна без ПДВ	Сума без ПДВ
1	Ячмінь	180	ц	40,00	7 200,00
				Всього:	7 200,00
				Сума ПДВ:	1 440,00
				Всього із ПДВ:	8 640,00

Всього найменувань 1, на суму 8 640,00 грн.
Вісім тисяч шістьсот сорок гривень 00 копійок
У т.ч. ПДВ: Одна тисяча чотириста сорок гривень 00 копійок

Рисунок 3.8 – Екранна форма документа «Видаткова накладна»

*Джерело: складено автором за допомогою програми «BAS : Бухгалтерія».

Документ «Реалізація товарів і послуг» є підставою для створення документа «Надходження на банківський рахунок» (рисунок 3.9).

Надходження на банківський рахунок (створення) *

Провести і закрити | Записати | Провести | Створити на підставі

Вид операції: Оплата від покупця | Рахунок: 311

Рєстр. номер: від: 07.03.2024 00:00:00 | Вх. номер: 34 | Вх. дата: 07.03.2024

Платник: АгроПолісся | Організація: Рябина Агро

Рахунок контрагента: UA20337546000022435353636363, ПАТ "ДЕРЖАВНИЙ" | Рахунок організації: Поточний в АПГБ "АВАЛЬ"

Сума: 8 640,00 грн

N	Договір / Стаття РГК	Сума	Документ розраху...	ПДВ	Рахунки	Документ переда...	Залишкова вартість основних засобів	Рах
1	Основний договір	8 640,00		20% сг	361			643
				1 440,00	6811			643
		8 640,00		1 440,00				

Рисунок 3.9 – Форма документа «Надходження на банківський рахунок»

*Джерело: складено автором за допомогою програми «BAS : Бухгалтерія».

Даний документ є свідченням здійснення оплати, реквізитами якого є:

- реєстраційний номер та дата формування документа;
- вид оплати (оплата від покупця);
- назва платника;
- банківський рахунок платника;

- рахунок обліку (311);
- номер та дата вхідного номера;
- назва платника (покупця);
- номер банківського рахунка покупця;
- загальна сума оплати;
- конкретизація інформації про операцію щодо реалізації продукції: договір, стаття руху грошових коштів, сума, ПДВ, рахунок обліку щодо конкретизації покупця (361), рахунок обліку для відображення ПДВ (643).

Обов'язковим у процесі здійснення розрахунків з покупцями є створення Податкової накладної, яку також потрібно створити на підставі електронного документа «Реалізація товарів і послуг».

Податкова накладна відображатиме дані щодо господарської операції, пов'язаною з розрахунками з покупцями, за наступними реквізитами:

- номер та дата створення накладної;
- назва контрагента;
- договір: номер та дата;
- вид операції (операції, оподатковувані ПДВ);
- назва підприємства;
- документ-підстава («Реалізація товарів і послуг»);
- у таблиці зазначається номер рядка накладної, номенклатура, код та його вид, кількість, одиниці виміру, ціна без ПДВ, ПДВ.

Коли всі реквізити будуть заповнені, необхідно документ провести, що забезпечить формування кореспонденції рахунків.

Для того щоб здійснити звірку розрахунків з покупцями, необхідно створити «Акт звірки розрахунків з контрагентами», використовуючи меню «Продажі». На рисунку 3.10 представлено форму документа «Акт звірки розрахунків з контрагентом».

Головне Керівнику Банк і каса Продажі Купівлі Склад ОЗ і НМА Операції Звіти Кадри Зарплата Виробництво Транспорт Довідники Адміністрування

Акт звірки розрахунків з контрагентом (створення) *

Провести та закрити Записати Провести Акт звірки

Номер: від: 31.03.2024 00:00:00 Організація: Рябина Агро

Контрагент: АгроПолісся Валюта звірки: грн

Договір: Основний договір Звірка погоджена

Період: 01.03.2024 — 31.03.2024

За даними організації (2) За даними контрагента (2) Рахунки розрахунків (6) Додатково

N	Дата	Документ	Представлення	Дебет	Кредит
1	07.03.2024	Надходження на банківський рахунок ...	Оплата (34 від 07.03.2024)		8 640,00
2	07.03.2024	Реалізація товарів і послуг УН00-0000...	Реалізація (1 від 07.03.2024)	8 640,00	

Залишок на початок: 0,00 Залишок на кінець: 0,00 Розбіжність з контрагентом: 0,00

Коментар: Відповідальний: Ахсьонов Артур Петрович

Рисунок 3.10 – Форма документа «Акт звірки розрахунків з контрагентами»

*Джерело: складено автором за допомогою програми «BAS : Бухгалтерія».

У документі за формою, представленою на рисунку 3.10 відображається інформація за наступними параметрами:

- номер та дата створення акту;
- назва організації;
- назва контрагента;
- валюта звірки;
- період звірки;
- у розрізі даних підприємства та контрагента зазначається інформація дати операції, документ, який засвідчує її виконання, ідентифікується подія (наприклад, реалізація, оплата), фіксується сума за дебетом або кредитом.

Після створення даного документу та фіксування записів двома сторонами за допомогою кнопки «друк» можна його роздрукувати. Друкований варіант акту наведено на рисунку 3.11.

Варто зазначити, що в друкованій формі Акту, як і в електронній інформація відображається за аналогічними показниками, єдиною відмінністю є те, що у паперовому варіанті прописом фіксується прописом інформація про створення даного документу двома сторонами, а також у таблиці яка складається з двох аналогічних частин, першу частину має заповнювати підприємство, яке реалізує товар, а другу – покупець.

Головне Керівнику Банк і каса Продажі Купівлі Склад ОЗ і НМА Операції Звітні Кадри Зарплата Виробництво Транспорт Довідники Адміністрування

Акт звірки розрахунків з контрагентом УН00-000001 від 31.03.2024 12:00:00

Друк українською мовою Копії: 1

АКТ ЗВІРКИ
взаємних розрахунків за період: Березень 2024 р.
між РЯБИНА АГРО
і АГРОПОЛІССЯ
за договором Основний договір

Ми, що нижче підписалися, _____ Рябина Агро _____, з одного боку, і
_____ АгроПолісся _____, з іншого боку, склали даний акт звірки у тому,
що стан взаємних розрахунків за даними обліку наступний:

За даними РЯБИНА АГРО, грн				За даними АГРОПОЛІССЯ, грн			
Дата	Документ	Дебет	Кредит	Дата	Документ	Дебет	Кредит
Сальдо початкове				Сальдо початкове			
07.03.24	Оплата (34 від 07.03.2024)		8 640.00	07.03.24	Оплата (34 від 07.03.2024)	8 640.00	
07.03.24	Реалізація (1 від 07.03.2024)	8 640.00		07.03.24	Надходження (1 від 07.03.2024)		8 640.00
Обороти за період		8 640.00	8 640.00	Обороти за період		8 640.00	8 640.00
Сальдо кінцеве				Сальдо кінцеве			

За даними Рябина Агро За даними АгроПолісся

Рисунок 3.11 – Друкована форма документу «Акт звірки»

**Джерело: складено автором за допомогою програми «BAS : Бухгалтерія».*

Враховуючи, що за останні роки досліджуване фермерське господарство не співпрацювала із замовниками, тобто послуги не надавало, відповідно акцент на даному питанні не зроблений. Проте, варто зазначити, що процес документування господарських операцій щодо надання послуг аналогічний, тобто потрібно створити документ «Реалізація товарів і послуг» і в табличній частині подати інформацію щодо наданих послуг з деталізацією вартісних параметрів.

Програмою також передбачено можливість оформлення операції, яка пов'язана з поверненням продукції покупцем. Для цього потрібно створити документ «Повернення товарів від покупця», інформація в якому фіксується за наступними параметрами:

- номер та дата складання документа;
- назва контрагента;
- інформація про договір;
- вид операції (продаж);
- назва підприємства;
- склад на який має бути повернена продукція;
- документ відвантаження продукції;
- інформація про продукцію: номенклатура, кількість, ціна без ПДВ, сума знижки, ПДВ, загальна сума.

Після фіксування інформації за наступними реквізитами, документ необхідно за допомогою кнопки «Провести та закрити» здійснити проведення документу, що забезпечить формування кореспонденцій рахунків та відображення процесу повернення продукції в бухгалтерському обліку. На досліджуваному підприємстві жодного разу не виникало потреби щодо оформлення процесу повернення, проте у випадку необхідності, це можна за допомогою аналізованої програми оперативно зробити.

Після створення первинної документації, інформація з якої має узагальнюватися у стандартних звітах. На рисунку 3.12 узагальнено перелік форм стандартної звітності в якій можна зафіксувати інформацію про процес розрахунків із покупцями та замовниками.

<i>Перелік стандартних звітів, які доцільно використовувати в процесі розрахунків з покупцями та замовниками</i>
Оборотно-сальдова відомість
Оборотно-сальдова відомість по рахунку 36
Картка рахунку 36
Аналіз рахунку 36
Обороти рахунку 36
Зведені проводки
Звіт по проводках
Головна книга

Рисунок 3.12 - Перелік стандартних звітів, які доцільно використовувати в процесі розрахунків з покупцями та замовниками

**Джерело: складено автором.*

Тобто, бухгалтер підприємства самостійно обирає, які форми стандартних звітів використовувати. На рисунку 3.13 подано форму документу «Оборотно-сальдова відомість по рахунку 361».

Рахунок Контрагенти	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
361	1 124 336,28		8 640,00	8 640,00	1 124 336,28	
АгроПолісся			8 640,00	8 640,00		
Адмірал Агро	1 338,69				1 338,69	
Вікторів ПП		42 366,72				42 366,72
Віла ФГ	230 808,69				230 808,69	
Гончарук ПП		30 761,12				30 761,12
Джерело ЧСП	69 874,62				69 874,62	
Земля ФГ	132 669,73				132 669,73	
Конвалія ФГ	86 250,00				86 250,00	
Морський		3 600,00				3 600,00
Трайтон Фармінг Харків ТОВ	311 870,57				311 870,57	
Трейда	185,01				185,01	
ТрибуС СФГ	344 050,00				344 050,00	
Урожай ТК ТОВ	12 346,81				12 346,81	
ЦНТЕІ	11 750,00				11 750,00	
Разом	1 124 336,28		8 640,00	8 640,00	1 124 336,28	

Рисунок 3.13 – Форма документу «Оборотно-сальдова відомість по рахунку 361»

**Джерело: складено автором за допомогою програми «BAS : Бухгалтерія».*

У документі, який подано на рисунку 3.13 інформація про процес розрахунків з покупцями та замовниками відображається у наступному форматі:

- рахунок обліку (361);
- назва контрагента;
- фіксується інформація у вартісному вимірі за дебетом і кредитом на початок періоду;
- фіксуються обороти за період у вартісному вимірі за дебетом і кредитом на початок періоду;
- фіксується інформація у вартісному вимірі за дебетом і кредитом на кінець періоду.

Дану форму звіту доцільно створювати, оскільки вона є підставою для заповнення регламентованих звітів.

На рисунку 3.14 подано форму стандартного звіту – «Картка рахунку 361».

Даний стандартний звіт інформацію щодо розрахунків із покупцями розкриває за наступними параметрами:

- сальдо на початок періоду по рахунку 36;
- період;
- назва первинного документу;

- аналітика за дебетом;
- аналітика за кредитом;
- за дебетом фіксується рахунок бухгалтерського обліку та сума;
- за кредитом фіксується рахунок бухгалтерського обліку та сума;
- поточне сальдо;
- обороти за період;
- сальдо на кінець періоду по рахунку 36.

Рябина Агро
Картка рахунку 361 за Березень 2024 р.
Виведені дані: БО (дані бухгалтерського обліку)
Відбір: Контрагенти Дорівнює "АгроПолісся"

Період	Документ	Аналітика Дт	Аналітика Кт	Дебет	Кредит	Поточне сальдо
Сальдо на початок						0.00
07.03.2024	Реалізація товарів і послуг УН00-000001 від 07.03.2024 13:49:33 Реалізація товарів	АгроПолісся Основний договір Реалізація товарів і послуг УН00-000001 від 07.03.2024 13:49:33	<-> Дохід операційної діяльності (від реалізації товарів, робіт, послуг) Ярий м'ясо	361	8 640.00 702	Д 8 640.00
07.03.2024	Надходження на банківський рахунок УН00-000001 від 07.03.2024 13:54:07 Оплата	Поточний в АГПБ "АВАЛБ" <->	АгроПолісся Основний договір Реалізація товарів і послуг УН00-000001 від 07.03.2024 13:49:33	311	361 8 640.00	
Обороти за період та сальдо на кінець				8 640.00	8 640.00	0.00

Рисунок 3.14 – Форма документу «Картка рахунку 361»

**Джерело: складено автором за допомогою програми «BAS : Бухгалтерія».*

Тобто, документ «Картка рахунку 361» порівняно з документом «Оборотно-сальдова відомість по рахунку 361» з поглибленою аналітикою характеризує господарську операцію в частині конкретизації первинної документації на підставі якої в обліку відображена господарська операція, фіксується кореспонденція рахунків з деталізацією назви субрахунку.

Після створення стандартних звітів щокварталу ФГ доцільно за допомогою даних стандартних звітів формувати регламентовану звітність. Регламентована звітність за допомогою програми «BAS: Бухгалтерія» формується в автоматизованому режимі, оперативно. Враховуючи, що в ФГ «Рябина Агро» звітність складається з двох форм: форма 1 «Баланс», форма 2 «Звіт про фінансові результати», відповідно інформація про розрахунки з покупцями може бути відображена у формі 1 за статтею «Дебіторська заборгованість за продукцію, товари,

послуги», а отриманий дохід у формі 2 за статтею «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а собівартість за статтею «Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)».

Для наочної візуалізації процесу розрахунків з покупцями та замовниками за допомогою програми «BAS: Бухгалтерія» на рисунку 3.15 узагальнено процес обліку в умовах автоматизації.

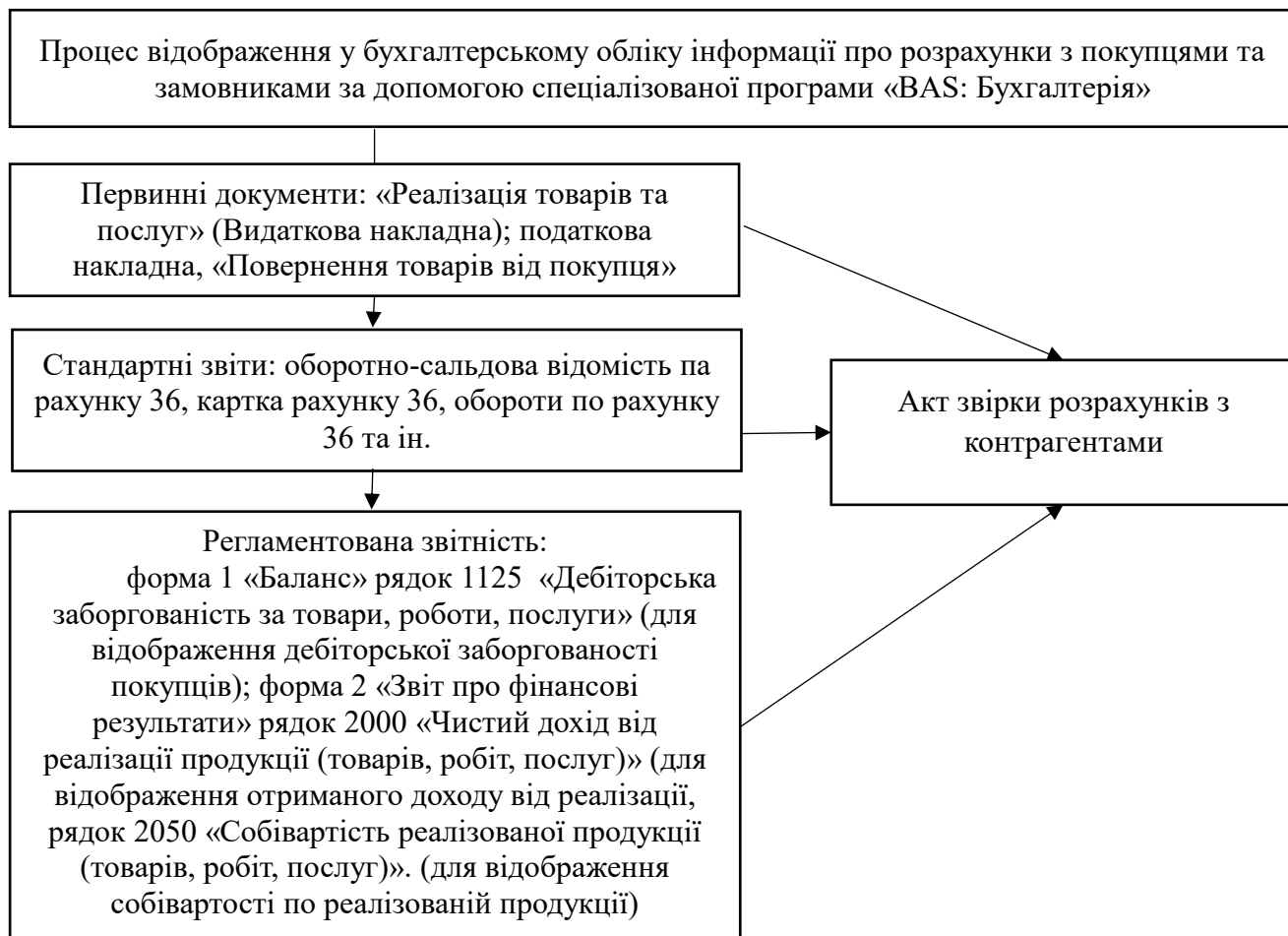

Рисунок 3.15 - Процес відображення у бухгалтерському обліку інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за допомогою спеціалізованої програми «BAS: Бухгалтерія»

**Джерело: складено автором.*

Отже, всі ключові питання щодо розрахунків з покупцями та замовниками за допомогою програми «BAS: Бухгалтерія» фіксуються, що є зручним з практичної позиції.

3.3 Аудит – інструмент забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку щодо розрахунків з покупцями та замовниками

Аудит на сьогодні є дієвою, ефективною контрольною процедурою, яка спрямована на підтвердження достовірності показників фінансової звітності. Для ФГ «Рябина Агро» на законодавчому рівні не передбачено обов’язковості проведення даної контрольної процедури, проте в якості ініціативного аудиту доцільно періодично її виконувати. Відповідно, доцільним є розгляд процесу співпраці аудитора з досліджуваним фермерським господарством та розгляд процесу здійснення аудиту в частині розрахунків з покупцями. Аудиторська перевірка не залежно є вона обов’язковою чи ініціативною, повинні починатися з попереднього ознайомлення з діяльністю підприємства, яке перевіряється та заключення договору. На рисунку 3.16 схематично подано процес домовленості та укладання договору щодо надання аудиторських послуг

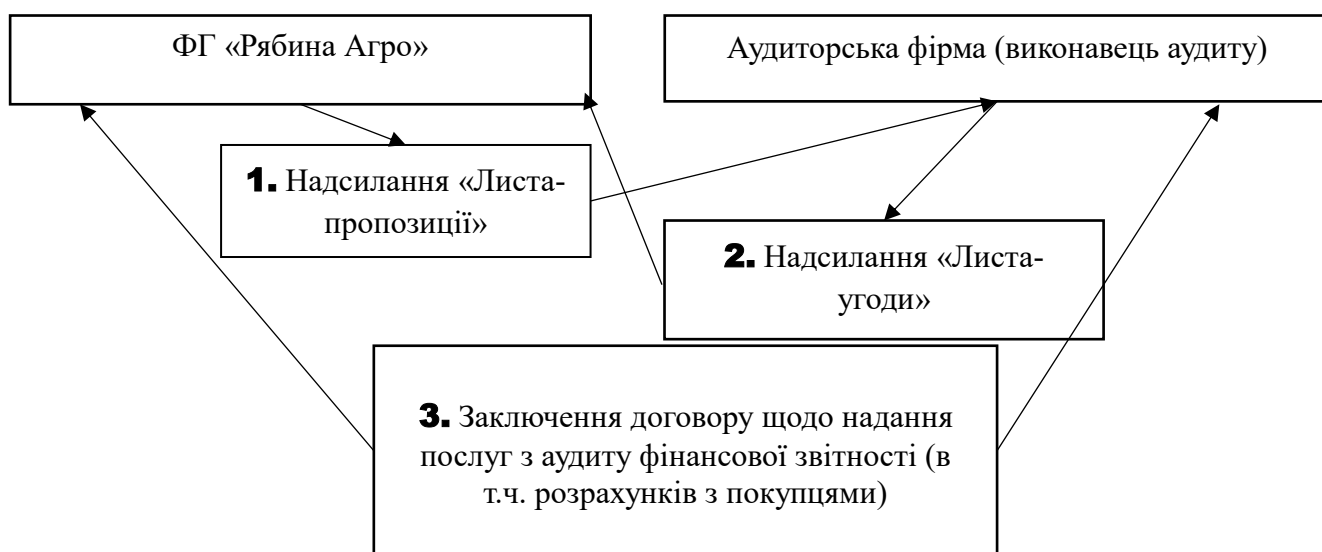

Рисунок 3.16 – Процес домовленості та укладання договору щодо надання аудиторських послуг

**Джерело: складено автором.*

Після успішної домовленості між сторонами та укладання договору щодо надання аудиторських послуг відбувається процес планування аудиту, який

обов'язково повинен бути реалізований відповідно до норм МСА 300 «Планування аудиту фінансової звітності». Процес планування повинен бути узагальнений у стратегії аудиту, плані та програмі аудиту.

Мета аудиту розрахунків з покупцями та замовниками полягає в дослідженні правильності здійснення розрахунків з покупцями та замовниками, своєчасності надання послуг та реалізації продукції, отриманні оплати та правильності узагальнення інформації про дані бізнес-процеси у документах бухгалтерського обліку та фінансовій звітності.

Аудиторська перевірка повинна бути спрямована на отримання аудитором аудиторських доказів. Для отримання аудиторських доказів необхідно визначити та виконати аудиторські процедури, приклади яких подано на рисунку 3.17.

Перелік необхідних аудиторських процедур в процесі аудиту розрахунків з покупцями та замовниками
Перевірка наявності договорів щодо співпраці з покупцями та замовниками та дотримання їх умов
Оцінка системи бухгалтерського обліку фермерського господарства та внутрішнього контролю в частині облікового супроводу розрахунків з покупцями та замовниками
Оцінка результатів інвентаризаційного процесу в частині розрахунків з покупцями та замовниками, дебіторської заборгованості
Перевірка правильності відображення в первинній документації інформації щодо розрахунків з покупцями та замовниками
Перевірка правильності узагальнення та відповідності інформації щодо розрахунків з покупцями та замовниками у формах стандартної звітності
Перевірка правильності узагальнення та відповідності інформації щодо розрахунків з покупцями та замовниками у формах регламентованої звітності
Оцінка політики підприємства щодо дебіторської заборгованості, умов її визнання, напрямів класифікації, розробки механізмів управління з метою зменшення розміру, розрахунок коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості, термін погашення дебіторської заборгованості та їх аналіз в динаміці

Рисунок 3.17 - Перелік необхідних аудиторських процедур в процесі аудиту розрахунків з покупцями та замовниками

**Джерело: складено автором.*

На рисунку 3.18 подано послідовність здійснення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками ФГ «Рябина Агро», яка розроблена з урахуванням пропозицій, що зафіксовані в п 3.2 щодо автоматизації бухгалтерського обліку.

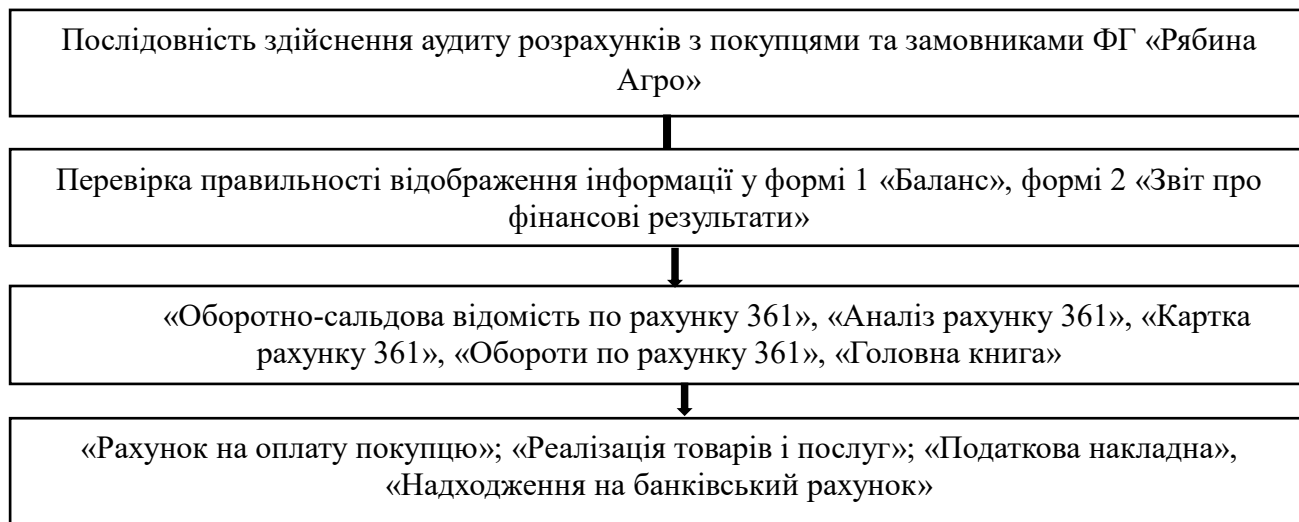

Рисунок 3.18 - Послідовність здійснення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками ФГ «Рябина Агро»

**Джерело: складено автором.*

Для того, щоб здійснити якісно аудиторську перевірку, успішно виконати всі аудиторські процедури, аудитору потрібно використати дієвий методичний інструментарій, а саме:

- 1) загальнонаукові методи: аналіз, індукція, дедукція, аналогія, синтез, абстрагування, конкретизація, системний аналіз;
- 2) специфічні методи:
 - а) органолептичні: спостереження, експертиза, розслідування;
 - б) розрахунково-аналітичні: економічний аналіз, дискримінантний аналіз, економіко-математичне моделювання;
 - в) документальні: перевірка (по суті, формальна, арифметична).

Використання зазначених методів дослідження в процесі виконання аудиторських процедур щодо розрахунків з покупцями повинно забезпечити отримання аудиторських доказів, які є важливими та необхідними у процесі обґрунтування думки аудитора, яка повинна знайти своє відображення у

підсумковому документі – Звіт аудитора. На рисунку 3.19 подано характеристики аудиторських доказів.

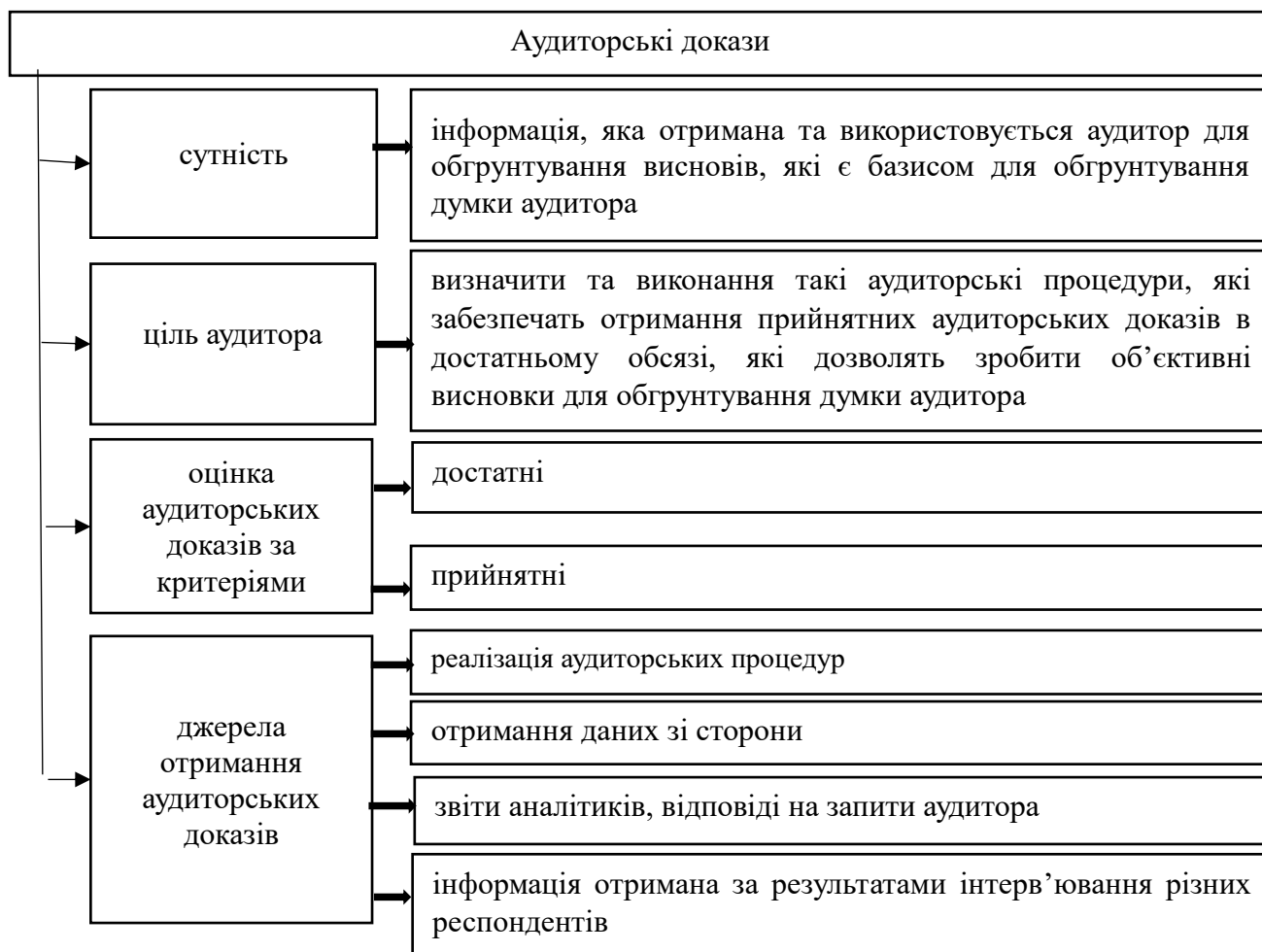

Рисунок 3.19 – Характеристика аудиторських доказів

**Джерело: складено автором за матеріалами [26].*

Результати виконання аудиторських процедур, які доцільно розглядати в якості аудиторських доказів, мають бути узагальнені в робочій документації. Відповідно до МСА 230 «Аудиторська документація» аудиторська документація – записи виконаних аудиторських процедур, відповідних отриманих аудиторських доказів та висновків, яких дійшов аудитор.

Формат аудиторської документації – довільний, проте відповідно до МСА 230 мають бути обов'язково наступні реквізити:

- назва підприємства на якому здійснюється аудиторська перевірка;
- назва аудиторської фірми, яка проводить аудит;

- дата створення документа;
- назва документа;
- зміст документа та ін.

Робоча документація аудитора може бути різних видів, залежно від класифікаційних ознак, наприклад:

- 1) за джерелами та способом отримання (від замовника, від контрагентів, складена працівниками аудиторської фірми);
- 2) за характером інформації (правового характеру, оцінки системи внутрішнього контролю, з оцінки аудиторського ризику, з оцінки системи бухгалтерського обліку, опитувальники, анкети щодо тестування);
- 3) за призначенням (оглядові, аналітичні, розрахункові, підтверджуючі, інформаційні, перевіряючи);
- 4) за ступенем стандартизації (стандартизовані, нестандартизовані));
- 5) за формою подання (графічні, табличні, текстові, комбіновані);
- 6) за технікою складання (ручні, за допомогою спеціалізованого аудиторського програмного забезпечення, комбіновані);
- 7) за результатами аудиторської перевірки (поточні, підсумкові);
- 8) за термінами зберігання (поточні документи, документи постійні) [12].

Процес закінчення аудиту передбачає обов'язкове архівування робочої документації аудитора, яка повинні зберігатися в аудиторській фірмі, а інформації з робочої документації не повинна розголошуватися, тобто має бути дотриманий принцип конфіденційності.

Робоча документація складається у такій кількості, щоб аудитор задокументував всі важливі результати виконання аудиторських процедур та успішно склав підсумковий документ - Звіт аудитора. Основна мета цього звіту - надати свою думку та висновки щодо достовірності, правильності та повноти фінансової звітності, яка була перевірена аудитором. Після завершення аудиторської перевірки Звіт аудитора адресується замовнику перевірки, аудитор повинен з клієнтом його обговорити та визначити напрями ліквідації проблемних питань щодо обліку та системи контролю (за наявності).

ВИСНОВКИ

1. За результатами дослідження встановлено, що значна частка у структурі бізнес суб'єктів України належить сільськогосподарським підприємствам, сільськогосподарський сектор є незамінним і дуже важливим для населення будь-якої країни. Складні умови сьогодення актуалізують потребу, пов'язану з побудовою оптимальної, ефективної податкової системи, оскільки під час воєнного стану провадження підприємницької діяльності є складним питанням. Складність питань щодо діяльності сільськогосподарських підприємств полягає в наступному: непередбачуваність умов господарювання; необхідність післявоєнного як окремого господарюючого суб'єкта, так і економіки України в цілому; прогалини, наявність суперечливих положень в податковому законодавстві; підвищення податкового навантаження, що знижує активність господарської діяльності сільськогосподарських підприємств; релокація аграрного бізнесу; замінування полів створили підстави, що значна кількість сільськогосподарських підприємств трансформують свою діяльність. Всі ці підстави створюють основу для того, щоб господарюючі суб'єкти (в т.ч. аграрного сектору) здійснювали стратегічне податкове планування, проводили оцінку податкового навантаження.

2. Мета діяльності ФГ «РЯБИНА АГРО» спрямована на отримання прибутку за рахунок здійснення сільськогосподарської діяльності, яка передбачає виробництво сільськогосподарської продукції на землях (власних або взятих у користування), її переробку та реалізацію.

У 2022 році склали 16297,60 тис. грн., що на 4984,30 тис. грн. більше порівняно з 2020 роком. Структура активів фермерського господарства за три роки дослідження наступна: у 2020 рік відношення необоротної складової до оборотної склало 55,84 % до 44,16 %; у 2021 – 47,59 % до 52,41 % відповідно; у 2022 році – 41,17 % до 58,83 %. Тобто, поступово з кожним роком відбуваються зміни, які пояснюються наступним чином, домінуючою у 2020 році була необоротна складова майна, а в 2021 та 2022 роках – оборотна.

Структурне співвідношення джерел формування майна фермерського господарства у 2020 році склала 96,17 % власного капіталу та 3,83 % поточних зобов'язань; у 2021 році – 100 % належало власному капіталу; у 2022 році – 99,15 % власний капітал та 0,85 % поточні зобов'язання.

За період дослідження діяльність фермерського господарства було прибутковою, але у 2022 році підприємство отримала 21,90 тис. грн. чистого прибутку, що на 547,80 тис. грн. менше ніж у 2020 році.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості у 2022 році склав 1,79 рази, що на 174,11 рази менше порівняно з 2020 роком. Причиною даної ситуації є те, що у 2022 році відбулося різке збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги порівняно з 2020 роком при одночасному зменшенні за період дослідження розміру чистого доходу (виручки від реалізації). У 2020 та 2021 відсутня була кредиторська заборгованість, а в 2022 році коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості склав 35,87 рази.

3. Первинними документами для оформлення процесу розрахунків з покупцями є рахунок-фактура, видаткова накладна, податкова накладна, платіжна інструкція, прибутковий касовий ордер.

Для узагальнення інформації щодо процесу розрахунків з покупцями використовуються наступні відомості та журнали ордери: журнал- ордер 1, відомості 1.1 (для узагальнення дебетових оборотів по субрахунку 301) та відомість 1.2 1 (для узагальнення дебетових оборотів по субрахунку 311); по субрахунку 361 заповнюється журнал-ордер 3 (розділ 1) та відомість 3.1.

У фінансовій звітності інформація про розрахунки з покупцями узагальнюється у формі 1 «Баланс» та формі 2 «Звіт про фінансові результати».

4. ФГ «РЯБИНА АГРО» відноситься до 4 групи платника єдиного податку, оскільки дотримані наступні вимоги, передбачені ПКУ: основний вид діяльності – вирощування сільськогосподарських культур, тобто за попередній рік понад 75 % належить сільськогосподарському товаро виробництву.

5. У досліджуваному фермерському господарстві облікова політика відсутня, враховуючи прогресивність розвитку діяльності досліджуваного бізнес-суб'єкта,

вважаємо за доцільне запропонувати її розробку та впровадження. Елементами облікової політики в частині обліку розрахунків з покупцями та замовниками доцільно вважати наступні: характеристика господарської діяльності ФГ «РЯБИНА АГРО»; класифікаційні ознаки дебіторської заборгованості; характеристика програмного забезпечення для ведення бухгалтерського обліку; перелік первинної документації для обліку розрахунків з покупцями; перелік стандартної та регламентованої звітності; оцінка та особливості визнання дебіторської заборгованості; критерії визнання дебіторської заборгованості сумнівною; внутрішній контроль процесу розрахунків з покупцями.

6. Враховуючи, що в досліджуваному фермерському господарстві облік не автоматизований, відповідно, запропоновано автоматизацію облікового процесу в досліджуваному підприємстві пропонуємо здійснити за допомогою програми «BAS : Бухгалтерія».

7. Встановлено, що для ФГ «Рябина Агро» на законодавчому рівні не передбачено обов'язковість проведення даної контрольної процедури, проте в якості ініціативного аудиту доцільно періодично її виконувати. Встановлено, що мета аудиту розрахунків з покупцями та замовниками полягає в дослідженні правильності здійснення розрахунків з покупцями та замовниками, своєчасності надання послуг та реалізації продукції, отриманні оплати та правильності узагальнення інформації про дані бізнес-процеси у документах бухгалтерського обліку та фінансовій звітності.

8. Доведено, що для того, щоб здійснити якісно аудиторську перевірку, успішно виконати всі аудиторські процедури, аудитору потрібно використати дієвий методичний інструментарій, а саме: загальнонаукові методи (аналіз, індукція, дедукція, аналогія, синтез, абстрагування, конкретизація, системний аналіз); специфічні методи: а) органолептичні (спостереження, експертиза, розслідування); б) розрахунково-аналітичні (економічний аналіз, дискримінантний аналіз, економіко-математичне моделювання); в) документальні: перевірка (по суті, формальна, арифметична).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васільєва Л.М., Трайно О.В. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її удосконалення. *Молодий вчений*. 2017. № 10(50). С. 820–823.
2. Закревська О.Ю. Організація бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості підприємства торгівлі. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 20. С. 103–106.
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ МФУ від 30.11.99 р. № 291. URL: <http://surl.li/nonsk> (дата звернення 17.01.2024).
4. Кравченко О., Кобець Т. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її вдосконалення. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. URL: <http://surl.li/oowqq> (дата звернення 05.01.2024).
5. Куць Т.В., Вакуленко В.М. Засади формування облікової політики щодо дебіторської заборгованості. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (66). С. 633-636.
6. Методичних рекомендаціях з перевірки порівнянності показників фінансової звітності :наказ МФУ від 11.04.13 р. № 476. URL: <http://surl.li/nonto> (дата звернення 23.01.2024).
7. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : наказ МФУ від 28.03.13 р. № 433. URL: <http://surl.li/nontt> (дата звернення 23.01.2024).
8. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : наказ Міністерства фінансів України № 635 від 27.06.2013. URL: <http://surl.li/siic> (дата звернення 23.01.2024).
9. Назаренко О.В., Лукаш Т.В. Формування окремих компонент облікової політики підприємства щодо дебіторської заборгованості. *Агросвіт*. 2021. № 12. С. 15–21.

10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013. URL: <https://cutt.ly/0N1FfJ8> (дата звернення 23.01.2024).

11. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : наказ Міністерства фінансів України № 237 від 08.10.99. URL: <http://surl.li/qzgf> (дата звернення 23.01.2024).

12. Облік, оподаткування та аудит : навч. посіб. [В.Я. Плаксієнко, Ю.А. Верига, В.А. Кулик, Є.А. Карпенко]. К. : ЦУЛ, 2019. 509 с.

13. Плоска А.І. Актуальні питання обліку розрахунків з покупцями та замовниками. Формування сучасної науки: методика та практика: матеріали V Всеукраїнської студентської наукової конференції, м. Київ, 15 березня, 2024 рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. 182 с. (С. 16 – 18).

14. Плоска А.І. Облік розрахунків з покупцями та замовниками як фактор підвищення ефективності управління фінансовою діяльністю господарства. Глобальні виклики та інновації: шляхи розвитку сучасної науки: збірник наукових праць з матеріалами I Міжнародної наукової конференції, м. Чернівці, 15 березня, 2024р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. 170 с. (С. 48 – 50).

15. Податковий кодекс України. URL: <http://surl.li/hkqv> (дата звернення 23.01.2024).

16. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014. URL: <http://surl.li/axagv> (дата звернення 23.01.2024).

17. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України № 2258-VIII (редакція від 01.08.2021). URL: <https://cutt.ly/lFDGDyx> (дата звернення 23.01.2024).

18. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 14.11.2020. URL: <http://surl.li/wpzc> (дата звернення 23.01.2024).

19. Рябчук О. Г., Матійко О. О. Проблеми організаційно-методичних підходів до обліку та аудиту дебіторської заборгованості та напрями їх вирішення. *Бізнес Інформ*. 2018. №5. С. 261–267.
20. Сидоренко О.О. Визнання, класифікація та окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості у суб'єктів господарювання. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 32. С. 449–456.
21. Соколенко Л.Ф. Зарубіжний досвід оподаткування аграрного сектора економіки. *Бізнес Інформ*. 2017. № 4. С. 55-60.
22. Шалімова Н.С., Смірнова І.В., Смірнова Н.В. Вплив системи оподаткування фермерського господарства на формування звітності. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 5 (5). С. 213-222.
23. Яременко Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. URL: <http://surl.li/oowtj> (дата звернення: 03.02.2024).
24. Blokdyk, G. Financial Statement Analysis: a complete guide/ 5STARCook. 2022. 310 p. (дата звернення 03.02.2024).
25. Baah G. Auditing and society: structuration theory perspective on auditor interactions with their clients. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*. 2022. Volume 26, Issue 6. URL: <http://surl.li/nonvf>. (accessed 03.02.2024).
26. Handbook of international quality control, auditing, review, other assurance, and related services pronouncements. Edition 2015. International Federation of Accountants. Volume 1. 1146 p. URL: <http://surl.li/nonvn> (accessed 03.02.2024).
27. Ivankov V., Chukhlib A., Stender S., Azarenkov G., Nazarenko I. Analysis of the prospects for the introduction of digital technologies in the Ukrainian economy and accounting. *REICE: Revista Electrónica De Investigación En Ciencias Económicas*. 2023. 11(22), 68–86. URL: <http://surl.li/ojsqq> (accessed 03.02.2024).
28. Robinson, T. International financial statement analysis / Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons. 2020. 1008 p.

ДОДАТКИ